

రాయల సీతికథలు

(నాల్గవ భాగము)

6-వ తరగతి, లేక 1-వ పాఠము

గ్రంథకర్త :

పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు

ప్రచాసకులు :

రాయలు ఆండ్ కో.,

ఎడ్యుకేషనల్ పబ్లిషర్స్, కడప.

ట్రాంచి : 32, నారాయణముదలివీధి, మద్రాసు - 1

First Edition, Nov. 1953

Second Edition, June 1955

తొలి పలుకు

అంద్రరాష్ట్రము వచ్చినది; అనగా నాంద్రులు దమ తల్లి నుండి లోని మాధుర్యమును గమనించి 'నాభాష యంతటి'దని యెద విఱచికొని తిరుగవలసిన కుభనమయ మేతెంచినవన్నమాట. మాతృభాషల కితోధిక మగు ప్రోత్సాహము లేనిచో భాషారాష్ట్రము వచ్చినట్లే కాదు.

ఈ 'నీతికథల' నొక ప్రత్యేకదృష్టితో వ్రాసితిని. ఇందు నేను వాదించు భాష సరళము; తీవ్రభావనా సంయుక్తము. అక్కడక్కడ ననేక జాతీయులు వాడి, 'తెనుఁ గిది' యని చూపించితిని.

ఏరుకొన్న కథలుగూడ వైవిధ్యముగలవి. కొన్ని పౌరాణికములను, మఱికొన్ని చారిత్రకములను గ్రహించితిని. మొన్న మొన్నటి రాజకీయ నాయకుల జీవితములుగూడ నొకటి రెండు జేర్చబడినవి.

ఒకటే భావముపై 'ఏకతార' వలె నిరంతరదృష్టి పెట్టినచో - నా భావ మెంత యువాత్తమైనను - వానిపై బాలకులకు విసుగుగల్గును. అందుచే నన్నిరంగములందును గొందఱు గొప్పవారిని విద్యార్థుల యెదుట నిల్పితిని. ఈ కథలు జరిగినచో - ముఖ్యముగ - నెవ్వరైనను బ్రయత్నించినచో గొప్పవారు గాఁగలరను సూహ బాలకుల హృదయము లలోఁ జదుకొనును. ఆ భావమును వారి మానసక్షేత్రములందుఁ జక్కఁగ విత్తవలెననియే నాయూహ. ఈ నా ప్రయత్నమును వాఙ్మయ ప్రీతి గల యధికారులేమి యితరులేమి ప్రోత్సహింతురని నమ్ముదును.

శ్రీ జక్కా సుబ్బారాయఁడు నామిత్రుఁడు; భాషాప్రేమ, భగీరథుని వంటి పట్టుదల యాతనికి. స్వయంముగ సోమరినగు నాతో నీ కార్యము చేయించినందుల కతనికి నాకృతజ్ఞత.

ఇట్లు

'సరస్వతీపుత్ర'

పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు.

విషయ సూచిక

			పుట.
౧. నారదుడు	1
౨. వేదాంతదేశికులు	5
౩. గాయకశిరోమణి తాన్నేను	10
౪. శిశుపాలుడు	17
౫. మహాకవి పినవీరభద్రుడు	22
౬. కవిసన్మానము	28
౭. రఱతిక్కన	35
౮. జంబుకేశ్వరుడు	42
౯. త్యాగరాజు	48
౧౦. కవయిత్రి మధురవాణి	56
౧౧. దానవీరుడు పొట్టి శ్రీరాములు	62

రాయల నీతి కథలు

౧. నారదుడు

వాని పేరుపబర్హుణుడు. వాడు బేరెన్నికగన్న గంధర్వుడు; అమితపరాక్రమము గలవాడు. వాని ధాటి కండలును భయపడుచుండిరి. అందుచే నుపబర్హుణుని దండించువా రెవ్వరును లేరు. వాడు గామచారి యైనాడు. ఎల్లప్పుడును స్త్రీల సావాసముతో వానికి రాత్రింబగళ్లు దెలియుటలేదు.

ఒకనాడు, బ్రహ్మసభకు వానికిఁ బిలుపు వచ్చినది. అయినను వాని మనసున భయములేకుండెను. దుర్దమమగు యశావనముయొక్క మాహాత్మ్య ముట్టిది. వాని పరాక్రమము గూడ నా గంధర్వుని యవినయమునకే కారణమైనది. వాడు బ్రహ్మసభకుఁ బోయినాడు. పోయినవాఁ డొంటిగఁ బోలేడు. తనవెంట ననేక గంధర్వకాంతలను గైకొని వెళ్లినాడు. వారండఱితోడను వాడు బ్రహ్మసభలోనికిఁ బ్రవేశించెను. చిన్న, పెద్ద తారతమ్యజ్ఞానమునే యుపబర్హుణుడు మఱచినాడు.

ఉపబర్హుణుని ప్రవర్తనము బ్రహ్మసభయందున్న మహర్షులకుఁ గంటకమైనది. వారొకరి మొగ మొకరు హుచికొనిరి. కాని, వారతిశాంతులు. ఎంత కోపము

గలిగినను, దాని నడచికొను వశిత్వము ఋషుల కుండును. అందుచే వా రేమియుఁ బలుకరైరి.

కమలాసనమునందున్న బ్రహ్మదేవుఁ డుపబర్హణుని వాలకమును గమనించినాఁడు. నిండుసభయందు వాఁ డట్లు బ్రవర్తించుట దన్నవమానించుటగాఁ గమలాసనునకుఁ దోచెను. ఆయన గంధర్వుని వైపు నాలుగు మోములను ద్రిప్పిచూచెను. వాఁ డంతలో జంకినాఁడు. ఉపబర్హణుఁడు జంకులోపలనే బ్రహ్మముఖమునుండి “పతితుఁడవై భూలోకమున జన్మింపుము. దాసీపుత్రుఁడవై జన్మింపుము.” అను శాపాక్షరములు బయల్పడలినవి. ఉపబర్హణునకుఁ గన్నులు గావవచ్చినవి. వాఁడు బ్రహ్మదేవు నెంతయో ప్రార్థించినాఁడు. ఎంత ప్రార్థించి యేమిలాభము? సురజ్యేష్ఠుని వాఁ ఱ్చరములకుఁ దిడుగులేదు. ఉపబర్హణుఁడు బశ్చాత్తాపముచేఁ జిక్కి సగమయ్యెను.

మఱుజన్మమున నుపబర్హణుఁడు దాసీపుత్రుఁడైనాఁడు. ఆమెకు వీఁ డొక్కఁడే కుమారుఁడు. అందుచే నా దాసి యల్లారుముద్దుగ నా పసిపాపను బెంచుచుండినది. కాని. యా దాసీపుత్రుఁడు జాల వినయవంతుఁడు. భౌతికములగు నాశలంతటి చిన్నవయసుననే వాని హృదయమునఁ జోను సంపాదించుకొనలేక పోవుచుండెను. ఆ బాలకుఁడు దన ‘కిది గావలె, నది గావలె’నని కోరఁడు. అమ్మ యేది పెట్టిన నది తినును. ఏబట్ట గట్టిన దానితోఁ దృప్తిపడును. తోడిపిల్లలతో నాటలకుఁ జేరఁడు. వాని యాటలే వేఱు. వాని తీరే వేఱు.

ఇంతలో నా యూరికిఁ గొండలు ఋషులు వచ్చిరి. వారు 'చాతుర్మాస్యము' నచ్చోటఁ గడపఁ నలచినారు. 'చాతుర్మాస్యవ్రత' మనఁగా, నాలుగునెల లెక్కడికిని గడలక యొకచోటనే యుండి నియమితముగ ధ్యానాదులను జేయుట. ఋషు లీ 'చాతుర్మాస్యము'ను వర్షావేళలలోఁ జేయుదురు.

చాతుర్మాస్యపరులైన ఋషు లీదాసీపుత్రుని వీక్షించి నారు. వీని వాలకము మహర్షులకుఁ గ్రోత్త తీర్తె యుండెను. వారు యోగదృష్టితో నీబాలకుని వృత్తాంతమును గమనించి నారు. గమనించి వానిని జనవున జూడసాగిరి. ఆ బాలకుఁ డును దన వినయముతో వారి చనవును రెండింతలుగావించి కొన్నాఁడు. వాఁడు వారికిఁ బూజాకసుమముల విలిచికొని తెచ్చుచుండెను. వంటకట్టలు దెచ్చుటకుఁ నోడుపడు చుండెను. ఆ ఋషుల భజనలలోఁ బాల్గొనుచుండెను. ఒక్కొక్కనాఁడు వారి కడనే భుజించుచుండెను. ఆ మహర్షుల గుచ్చిష్టమునుగూడ వాఁ డాదరముతో నారగించెను. వాని సేవాపరత్వము మునుల కాదరమును బెంచినది. ఇంతకును వాఁడు బంచాబ్దంబులవాఁడు.

'చాతుర్మాస్యము'ను ముగించికొనిపోవుచున్న ఋషు లా బాలకునకు 'వాసుదేవమంత్రము' నుపదేశించినారు. సాధుసేవ వ్యర్థముగఁ బోవదుగదా!

నాటినుండియు వాని కామంత్రమే యాహారవిహారము లైనది. వాని తల్లియుఁ గుమారుని ప్రవర్తనమున కాశ్చర్య

పడినది. ఆమె “యింత చిన్నవయస్సున నీభక్తియెందు” కనిమరలింప యత్నించెను. కాని వాడు వినుట లేదు. తన భక్తికి దల్లి విఘ్నకారిణి యని వానికి దట్టి బాధపడుచుండినాడు.

ఒకనాఁ డపరసందేవేశ ఆ దాసి పనులు ముగించికొని తన గుడిసెకు వచ్చుచుండెను. త్రోవలో నొక నల్లత్రాచు జుట్టజుట్టికొని పండుకొన్నది. ఆ దాసి సర్పమును జూచినది గాదు. దానిపై నామె యడుగువేసెను. అడుగువేయుటయే తడవు నల్లని నాగేంద్రుడు బడగనెత్తి ‘ఫటుక్కు’మని కఱచినాడు. విష మాముసలిదాని శరీరమున నరనరమునకుఁ బ్రాణపోయెను. మఱునిమేషమున దాసి ప్రాణములు అంత రాశమునఁ గలిసిపోయినవి.

బాలకుడు మాతృమరణమునకు శోకింపనేలేదు. వాడు నడచుచు వింధ్యారణ్యమునఁ బ్రవేశించినాడు. చాల దూరము నడచుటచే నా పసికందు కలతయైనది. ఒక సరస్సునందు నీరు ద్రావి రాగిచెట్టుక్రిందఁ గూర్చుండి, ధ్యానముసేయ మొదలువెట్టెను. వెంటనే యా బాలకుని హృదయసీమలో శంఖచక్రాంకితమై, శ్రీవత్సాంకితమగు నొక జ్యోతి దోచినది. ఆ బాలకుఁ డానందమున దానిని పీక్షించుచుండెను. చూడఁ జూడ నది మాయమైనది.

ఆ బాలకునకు దిక్కుదోచలేదు. వాడు మహావ్యాకులుడై యోధించుచుండెను. అపు డాకాశమునుండి చేదవాణి యిట్లు వీ తెంచినది : “బాలకా! సాధుసంగముచేతఁ

ఋసీతుండః వై తివి. వారికి నీవు గావించిన: సేవాఫలమే నేడు నా స్వరూపమును నీవు ధ్యానమునఁ గాంచ గల్గుట. సజ్జనుల కృపాబలముచేఁగాక యితరమార్గములచే నన్ను బొందు టశక్యము. కాని యీజన్మమున నీవు నన్ను బరిపూర్తిగఁ బొందఁజాలవు. వచ్చు కల్పమున నీవు మహర్షి వయ్యెడవు. అంతవఱకు నోపిక బట్టుము.”

బాలకుఁడు వినయమున లేచి, యా సవ్వడి వీలెంచిన దిక్కునకు సాగిలపడి నమస్కరించెను. అతఁడు భగవద్భక్తితో నా జన్మమును గడపినాడు.

మఱుజన్మమున నా బాలకుఁడు బ్రహ్మ దేవునకు మానస పుత్రుఁడై జనించెను. అతఁడే నారదుఁడు. దేవఋషి. భగవంతునకుఁ బ్రియమైన భక్తుఁడు.

౨. వేదాంతదేశికులు

భగవద్రామానుజులు బ్రచారము జేసిన సంప్రదాయమునకు ‘విశిష్టాద్వైత’ మని పేరు. ఈ సిద్ధాంత మంతకు ముందున్నదే. కాని, వా రా సంప్రదాయము నెక్కువ ప్రాముఖ్యతకుఁ గైకొనివచ్చిరి. శ్రీరామానుజు లామత ప్రచారమునకై పడిన ప్రయాస మింతింతగాదు. రామేశ్వరమునుండి హిమాలయమువఱకు వారు గాలి నడకను బ్రయాణము సాగించినారు. అంతకుముందు ‘శైవులు’గ నున్న యెందఱో రాజులు రామానుజులను జంపఁ బ్రయత్నించిరి. దైవబలముతో, బురుషకారముతో శ్రీరామానుజు

లాకష్టము లన్నిటిని దాటిరి. వా రేర్పఱచిన ప్రధాన మతములు బదునాలుగు. వానియందు 'వైష్ణవాచార్యుల' ను శ్రీరామానుజులే యేర్పఱచినాడు. శ్రీ వేదాంత దేశికులు రామానుజుల తరువాత రామానుజు లంతటివాడు.

వేదాంత దేశికుల జనకుఁ డనంతసూరి. ఆయన సకల శాస్త్ర పారంగతుఁడు. వైష్ణవ సిద్ధాంత నిధి. వీరి నివాసము గాంచీనగరమునందు. కాంచీనగర మానాడు సమస్తశాస్త్ర వ్యాసంగములకు నాధారభూమి. ఎన్నియో పాఠశాల లాయూర నెలకొనియుండెను. వానియందుఁ జదువు విద్యార్థులు వేలకుండిరి. అనంతసూరిగూడ అనేక శిష్యులకు విద్యాదానమొనరించిన మహనీయుఁడు.

వేదాంత దేశికులు జన్మతనమునుండియే మహాప్రతిభా శాలి. శాస్త్ర రహస్యము లన్నియు వారి కొననాల్కుపై నూగిసలాడుచుండెడివి. ఇరువదేండ్ల చిటుప్రాయమునకే దేశికుల కీర్తి సర్వవిద్వాంసులకును మల్లీకామాల యైనది. వారి యెదుట నిలచి వాదముసేయు గుండెలు గల పండితుఁ డాకాలమున భారతదేశమున లేఁడు.

వేదాంత దేశికులు బరమ భక్తులు : మహావిరక్తులు. ఇంత పాండిత్య ముండియు వా రేరాజునుగాని యాశ్రయించి నది లేదు. కంచిలోని రాజాధిరాజగు భగవంతుఁడు పరద రాజుల పాదములనే వా రాశ్రయించియుండిరి. పరమ భక్తు లకుఁ బ్రాప్తించు దారిద్ర్యము వారినిగూడ వదలినది గాదు. ఇంట నిప్పచ్చరము చాండవిం చుచుండెను. కాని, వా రొక

నాడుగాని దారిద్ర్యమునకు నిట్టూర్చినది లేదు. భగవంతుని వదలి మానవుల వైపు జూపు దిప్పినది లేదు.

దేశికుల కాలమున 'విద్యారణ్య'లను మఱియొక పండితుఁ డుండెను. వారు మహాతపస్వులు. విద్యారణ్యులు వేదాంతదేశికులకు సహాధ్యాయి. వారు దమతపశ్శక్తిచేతను, బాండిత్య బలముచేతను విద్యానగర రాజులకుఁ గులగురువులై నారు.

విద్యారణ్యులకు దేశికుల కున్న నిప్పచ్చరము దెలియును. అందుచే వా రెటులై నను వేదాంతదేశికులకు రాజదర్శనము సేయించి, వారి దారిద్ర్యమును బాప నిశ్చయించి కొన్నారు. విద్యారణ్యులు వేదాంతదేశికులకు 'విద్యానగరమునకు ర'మ్మని శిష్యముఖమునఁ బ్రార్థనము బంపిరి. రాజగురువులగు విద్యారణ్యులనుగ్రహించిన కమ్మను దిలకించి 'దేశికులు' నవ్వుకొన్నారు. వారు విద్యారణ్యుల కొక జాబును శ్లోకబద్ధముగ వ్రాసి పంపించినారు. ఆ జాబునందైదు శ్లోకము లుండెను. ఆ పద్యము లన్నిటికిని గలిపి 'వైరాగ్య పంచక' మని పేరు. ఆ శ్లోకముల భావ మిది : 'బ్రహ్మాండ మనంతమైనది. అందులో నొకమూలను మాత్రమే రాజులు బాలింతురు. ఆ యింత యధికారమునకే వారి కెంతయో గర్వము. ఆ రాజు లొకవేళ దానమిత్తురనుకొమ్ము. ఎంతమాత్ర మిత్తురు? నేను నమ్మిన దేవాది దేవుఁడు సమస్త ప్రపంచములకును నాయకుఁడు. వానికిఁ బూర్వకాలమునఁ గుచేలుఁడు బుడిసెఁ డటుకుల నిచ్చెను.

ఆ యంతమాత్రమునకే తృప్తిపడి, నాదైవ మాకుచేలునకు అష్టైశ్వర్యముల నొసంగివాడు. నేను నమ్మిన వరదరాజుల యాదార్య మంతటిది. నే నేమియు సంపాదించలేదు. మా తండ్రిగూడ నేమియు సంపాదించినవాడు గాడు. కాని, నా కేమి భయము! మా తండ్రి తాతలనాటి యాస్తి వరదరాజ స్వరూపమై కంచీయం దున్నది!”

ఈ జవాబునకు గుణగ్రాహులగు విద్యారణ్యులెంతయో సంతోషపడినారు.

వేదాంత దేశికులు గరుడమంత్రము నుపాసించిరి. ఆ గరుడుడు బ్రత్యక్షమై, దేశికులకు హయగ్రీవమంత్రము నుపదేశ మొసంగెను. హయగ్రీవుడు సమస్తవిద్యల కధినాథుడగు దైవము. ఇక దేశికులకుఁ గాండిత్యమున కేమి కొదువ?

ఒకనాఁ డొక బ్రహ్మాండ పండితునితో వేదాంత దేశికులకు వివాద మేర్పడినది. ఒకరాత్రిలోపల రంగనాథులపై వేయి శ్లోకములను వ్రాయవలెనని కట్టడ. అట్లు వ్రాయలేని వారు నాటినుండి కవితారచన మానుకొనవలెను. వేదాంత దేశికు లీపందెమున కొప్పికొన్నారు.

ప్రత్యర్థియగు పండితుడు రాత్రియంతయు నిద్రవీడి యెంతెంతయో యాలోచించెను. తెల్లవాఱులోపల నానా ప్రయాసలు బడి వాడైదునూఱుల శ్లోకములు వ్రాసినాఁడు.

దేశికులు రాత్రియంతయు నిర్విచారముగ నిద్రించి నారు. ప్రత్యూష పవనాంకురములు వీచువేళ వాడుకప్రకా

రము నిద్రలేచిరి. ఏకాంత భక్తితో ననుష్ఠానమును దీర్చి
కొన్నారు. శ్రీ హయగ్రీవమంత్రమును ధ్యానించి కవితా
రచన కాయత్తులైరి. ప్రక్కనున్న ఛాత్రగణము వారు
బలుకు శ్లోకములను వ్రాసికొనుచుండెను. కవిత్వ మనర్గళ
ప్రవాహముతో వచ్చినది. హయగ్రీవులే దేశికుల ముఖమున
నిలచి కవితలఁ బలుకుచున్నటు లుండెను. సూర్యోదయ
మునకు సరిగా వేయిశ్లోకములు బూర్తియైనవి.

శ్రీరంగనాథుని గుడిలోఁ బెద్దమనుష్యులు జేరినారు.
వేదాంతదేశికులు దమ వేయి శ్లోకములను జదివి, పండితు
లకు నినిపించిరి. ప్రతివాది పండితుఁడు వేయి శ్లోకములు
వ్రాయలేకపోయినాఁడు. ఇక నాతఁడు బందెమున నోడి
నట్లే కదా! అవనతముఖుఁడై యా విద్వాంసుఁ డవమాన
మునఁ గన్నీరు గార్చుచుండెను. వేదాంతదేశికుల మనసు
గరగినది. వా రాతని నెంతయో యూరార్చిరి. దేశికు
లన్నమాటలు జూడఁడు: “అయ్యా! నీవు మహా పండితుఁ
డవు. నీవు వేయిశ్లోకములు వ్రాయకున్నమాత్రమున నీ
గొప్పతనమున కే లోపమును రాలేదు. నీవు వ్రాసిన యెదు
నూఱుల శ్లోకములు లోకప్రశస్తముగ నున్నవి. నీ రచన
ముతో నా శ్లోకములు దులఁదూగ లేవు. ఒక వరాహ మున్న
దనుకొనుము. అది సుతశతము నీనును. కాని, లాభమేమి?
ఆడెనుఁగు బండ్రెండు సంవత్సరముల కొక కూన నీనును. ఆ
యేనుఁగు గున్నను మహారాజులు బూజించెదరు. మన ఇద్దర
కవితల కంతటి భేద మున్నది. విచారపడకుము.” ఆహ! నీను

వినయప్రదర్శనము! ఎంతటి కరుణాపరత్వము! వేదాంత దేశికుల స్వరూప ముట్టిది.

వేదాంతదేశికుల కీర్తి కసూయపడిన కొందఱు వీరి యెడ నెంతయో యమర్యాదగఁ బ్రవర్తించిరి. దేశికు లా యవమానముల నన్నిటిని దన వినయ సంపదలతో మహాత్తరమానములుగ మార్చివేసిరి.

దేశికులు దమ జీవితమున నూటయెన్నిది గ్రంథముల వఱకు వ్రాసినారు. వానిలోఁ గొన్ని 'దమిళము'నం దున్నవి. తక్కినవి సంస్కృతభాషయందుఁ గలవు.

వేదాంతదేశికుల కవిత్వము జాల ప్రౌఢమైనది. కాళిదాసుని తరువాతి దేశికులను గొప్పకవిగా సంస్కృత విద్వాంసు లెన్నెదరు. అంతటి పాండిత్యమును, అంతటి వినయమును, ఆపాటి వైరాగ్యమును వేదాంతదేశికులకే చెల్లనవి.

3. గాయకశిరోమణి తాన్నేను

దక్షిణదేశమునఁ బ్రచారమందున్న గానమునకుఁ 'గర్జాట' సంగీతమని పేరు. ఈ సంగీత సంప్రదాయమునకు గొప్ప సేవజేసిన యతఁడు త్యాగరాజు. ఔత్తరాహులు వాడు సంగీతము గర్జాటసంగీతమువలె నుండదు. దాని 'బాణి' గ్రొత్తది. ఆ సంప్రదాయమున కధిపాత 'తాన్నేను'.

తాన్నేను జన్మస్థానము గ్వాలియర్ సంస్థానము నందలి 'బేహట్' అను గ్రామము. ఇతని తండ్రి మకరంద

వాండే యనునాతడు. ఇతనికి జాలకాలము సంతానము లేకుండెను. అందుచే నతఁ డతిశ్రద్ధా భక్తులతో నిందుధరుని సేవించినాడు. ఆ పరమశివుని కరుణయే తాన్వేను రూపమున 'మకరందు' నకు సిద్ధించినది.

లేక లేక కలిగిన యీ కుమారుని దలిదండ్రు లతిప్రేమతోఁ జూచిరి. ఏమి జూచిన నేమి? వాడు మూగ. ఆ కుమారుని జూచినపుడు 'మకరందుని' హృదయము బొట్టు పొర లగుచుండెను. సర్వానర్థములకును విడుమఱ భగవత్సేవ యేగదా! అందుచే మకరందుడు రెండింతలగు పట్టు దలతో నీశ్వరు నారాధించినాడు. ఆ సదాశివుని దయాతిశయమునఁ దాన్వేనునకు మాటలు వచ్చెను.

ఒక్క మాటలే కాదు, వసంతమునందలి కోయిలల పంచమ స్వరమును దప్పువట్టు గాత్ర సౌభాగ్యముగూడ వానికి సిద్ధించెను. గానమే గాదు, దానికి సర్వవిధముల శౌరవము నొసఁగు భగవద్భక్తియుఁ 'దాన్వేను' నకుఁ బ్రాప్తించినది. తాన్వేను రసమత్తుడై పాడుచున్నపు డాయూరివా రందఱి కాశ్చర్యమే! వాని గొంతునం దొక సారి మేఘము లుఱిమిన ట్లుండెడిది. గవ్వలను గెడికిన ట్లుండెడిది. వాఁ డొక్కొక్క పాట బాడినపు డాపల్లె యంతయు నమృతము వర్షించినట్లు లుండెడిది. శాస్త్రనియమము నెఱుంగని యా కిరణమాధుర్యము నియమమునకు లొంగని మహాప్రవాహము వలె నుండెను. మకరందుడు దన కుమారు నొక మంచి 'సంగీత విద్వాంసుని' కడఁ జేర్చ యోజించుచుండెను.

తాన్నేనునకు భగవద్భక్తియుఁ జిన్న నాఁటినుండి యల వడెనని ముందే చెప్పితిమిగదా! వయసు గడచుకొలఁదియ నాభక్తిగూడఁ బెరిగినది. ఆతని చిత్తము 'రాధాకృష్ణుల' యందు లగ్నమైయుండెను. ఆ పరమాత్మునిఁ జూపించువారెవ్వరు? ఈ చింతతో నాతఁ డిల్లు వీడినాఁడు.

ఆ తండ్రి కుమారునకై యెంతయో వెదకెను. కాని వాని జాడయే యెవ్వరును జెప్పరైరి. మకరందుఁడు శంకరు నారాధించికొనుచు శుభకాలమున కెదురుచూచుచుండెను.

ఇల్లువీడిన 'తాన్నేను' సన్యాసి దుస్తులను ధరించి నాఁడు. నిరంతర మాతఁడు భగవల్లీలను గానమొనర్చుచుండెను. ఆ సంగీతమును విన్నవారు జంత్రిములవలె నెక్కడో వారక్కడే నిలచిపోవుచుండిరి. తిరిగి తిరిగి తాన్నేను 'రీవా సంస్థానములోనికి వచ్చెను. ఆ సంస్థానము నప్పుడు రామచంద్రుఁ డను రాజపుత్రుఁడు బాలించుచుండెను. ఈ బాల గాయకుని కీర్తి యాతని చెవిబడినది. తాన్నేను సంగీతము నకు రామచంద్రుఁ డాకృష్టుడైనాఁడు. ఆ పిల్లవాని నాతఁడు దన సంస్థానమున నుంచికొనెను. 'తాన్నేను'పై నారాజు జూపిన యభిమాన మింతింత గాదు. రాజెంత యాదరముతోఁ జూచుచున్నను నా బాలగాయకుని మదికి శాంతి లేదు. అతఁ డిల్లువదలినది లోక సన్యాసమునకుఁ గాదు; మహారాజుల మనస్సులను గరఁగించుటకుఁ గాదు. ఒకానొక నాఁడు 'దాన్నేను', 'రీవా' సంగేద్రునకుఁ జెప్పకయే యిల్లు వదలినాఁడు.

‘తానీను’ నేరుగా బృందావనమునకు వచ్చినాడు. అచట ప్రతికంఠమునం దాతడు గృష్ణుల కై వెదకెను. వికసించిన ప్రతికుసుమమునందును రాధాదేవిదర్శనము నాకాంక్షించెను. ఇంతలో ‘బృంద’లో వసంతము వచ్చినది. అన్ని కడలను వసంతము వచ్చును. బృందావనమునందలి యామని యన్ని వసంతములవంటిది గాదు. అక్కడ వసంతము దన సర్వసౌభాగ్యములతో సాక్షాత్కరించును. బృందావనమునందలి ‘యమున’ కిరువైపుల నుత్తాలములగు వరణ్యములు. అవి యన్నియు వసంతుని ప్రేరణమున నువ్వైత్తుగఁ బూచినవి. బృందావనమునందు వసంతములలోఁ గృష్ణుఁ డెన్నియో క్రీడలు గావించెను. ఆఛాయలు దానీను మనసున మెదలాడినవి. అతఁడు వెట్టివాఁడైనట్లు బ్రవర్తించెను. క్షణక్షణమును గృష్ణ వియోగమున వాని హృదయము దల్లడిలైనను, కంఠము తంద్రమై పోవువఱకు వాఁడు బాడెను. పాడిపాడి యలసి ‘తానీ’నొక చెట్టుక్రిందఁ బడి నిదురవోయినాడు.

నాఁడు బృందావనమున ‘హరిదాస’ను గొప్ప భక్తుఁబండిరి. వారు గృష్ణసాక్షాత్కారము నందిన మహానీయులు. చింతార్క సంప్రదాయమునకుఁ జెందినవారు. సంగీతమే పరమాత్మప్రాప్తికిఁ బరమసాధనమని వారి సిద్ధాంతము. వారి కానాఁడు సంగీతమునందుఁ గల ప్రతిష్ఠ యద్వితీయమై యుండెను.

అలసి సొలసి పడియున్న ‘తానీను’ను హరిదాసులు పూచిరి. వారపుడు ‘నిధువనము’ నుండి యముసాకూలము

మీఁదుగా నాశ్రమమునకుఁ బోవుచుండిరి. ఈ బాలకుని జూచినంతన వారి మనసు ప్రేమోద్రుక్తమైనది. వాఁడ బాలకుని సేదదేర్చి వాత్సల్యమున నిట్లు పలుకరించిరి:

“వత్సా! ఇక్కడ నెందుల కున్నావు? నీ తలిదండ్రులెవ్వరు? నీమొగము జూడఁ జాల నలసినటు లున్నది. దగ్గఱనే మా యాశ్రమ మున్నది. అది ‘శ్రీధాము’ సన్నిధానము. అక్కడికి వచ్చి యాశ్రయ మందుము.”

హరిదాసుల ముఖము జూచినతోడనే ‘తాన్నేను’ హృదయము వారికి లోఁబడిపోయినది. బ్రహ్మ సాక్షాత్కారమందినవారి దర్శన మట్టిది. హరిదాసుల యాజ్ఞను సమ్మతించి ‘తాన్నేను’ వారి యాశ్రమమునఁ బ్రవేశించెను.

బాలగాయకుని కంఠ మాధుర్యమునకు హరిదాసులు మురిసిపోయిరి. వారి యుపదేశముచే ‘గానమే మోక్షసాధన’ మను విశ్వాసము ‘తాన్నేను’ నకు బాగుగ నాటుకొని పోయినది. అతఁడు ద్విగుణీకృతోత్సాహముతో సంగీతము నభ్యసింప నారంభించెను. గాయక శిరోరత్నమగు హరిదాసుల శిక్షణలచే ‘దాన్నేను’ గాత్రసాభాగ్యము తరిమెనబట్టిన వజ్రమైనది. శాస్త్రరహస్యము లన్నియు హరిదాసుల ‘తాన్నేనునకుఁ బ్రేమతో నేర్పిరి. భారతదేశమునఁ ‘దాన్నేను’ వంటి గాయకు లుండరాదని హరిదాసు లాశాంక్షించిరి. గురువుల యభిలాషను శిష్యుఁడు సమగ్రముగఁ బూరించి నాడు. వారి యిద్దఱి యొద్దిక రాగతానములవలె, శబ్దార్థములవలె, బ్రకృతి పురుషసంయోగమువలె బ్రకాశించెను. ఇంక సంగీతమున కేమి కొదువ!!

అక్కరు చక్రవర్తి యాస్థానమునఁ 'దాస్సేను' గాయకుఁడు. అతని గానమున కక్కరు సర్వరాజ్యమును ద్యౌగము జేయ సిద్ధముగ నుండెను. 'తాస్సేను' అక్కరు చెలికాఁడు. అక్కరునకు హితుఁడు, బంధువు, మంత్రి. 'తాస్సేను'ను జూడని నిముసమున సార్వభౌమునకుఁ బిచ్చిపట్టిన ట్లుండెడిది. అక్కరు కడఁ దాస్సే నొకఁడే విద్వాంసుఁడు గాఁడు. ఇంక ననేకులుండిరి. కాని తాస్సేనన్న చక్రవర్తి ప్రాణములు లేచి వచ్చెడివి. అక్కరు చక్రవర్తి 'తాస్సేను' తోఁ జేరి యనేక తేత్రములను దరిసించెను. చక్రవర్తి గాయక సార్వభౌముని చెలికారముతో భక్తుడైనాఁడు. ఆనాఁడు 'తాస్సేను' గానము వినుటకు మహారాజులు గాచెడివారు. అతని కున్న వైభవ మనంతము. 'తాస్సేను' ఎన్నియో భక్తిపూరితములగు గేయములు వ్రాసి పాడెను. ఆనాఁడు 'సూరదాసు' నుహభక్తుఁడు. అతఁడు 'హిందీ భాగవత' కర్త. 'తాస్సేను' సూరదాసు నెక్కువగఁ బ్రేమించెడు వాఁడు. జీవితాంతము 'తాస్సేను' గురుభక్తిని సక్రమముగ నిర్వర్తించెను. తండ్రియైన 'మకరందుని' సేవించెను. సంగీత ప్రపంచమునఁ 'దాస్సేను' పేరు చరిత్రకారులు సువర్ణాక్షరములతో వ్రాసిరి.

ఒకసారి 'తాస్సేను' బృందావనమునంకలి 'విఠలనాథు'లను భక్తులను సేవింపనేగెను. విఠలనాథులుగూడ గొప్ప గాయకులు. వారియెదుటఁ 'దాస్సేను' దన గానమును బ్రదర్శించినాఁడు. వా రెంతయో సంతసపడి పదివేల

రూప్యముల నొక మూటగట్టి సార్వభౌమ గాయకుని ముందు బెట్టిరి. వానిలో నొక గవ్వయు నుండినది.

‘తాన్నేను’ జిటునగవుతో నామూటను వారియెదుటనే విప్పినాడు. అందునఁ బదివేల రూప్యము లున్నవి. ‘తాన్నేను’ దృష్టి వాని జతలో నున్న గవ్వపైఁ బడినది. అతఁ డనెను: “స్వామీ! పదివేల రూప్యములు నా కర్థమగుచున్నవి. వాని జతలో నీగవ్వ నెందులకుఁ జేర్చితిరి? దయచేసి నెలవిత్తురా!”

విఠలదాసులు జిటునగవ్వరి. వారన్నారు. “లోకదృష్టితోఁ జూచినపుడు నీవు జాల గొప్పవాఁడవు. మహా గాయకుఁడవు. లోకదృష్టితో నీయొక పాటకుఁ బదివేల రూపాయల వెల. కాని విరక్తులు, భగవద్భక్తులగువారి కీర్తితోఁ బోల్చినపుడు నీకీర్తియు, బాండిత్యమును గవ్వతో సమానమైనవి.” ఈ మాట లనుచునే వారు దమ శిష్యులైన ‘గోవిందదాసుల’ను గానము సేయుమనిరి. వెంటనే గోవిందదాసు లద్భుతముగఁ బాడినారు. వారు విరక్తులు.

విఠలదాసుల వాక్యములు ‘తాన్నేను’ హృదయపుఁ గుచ్చు దెఱచెను. గోవిందదాసుల సంగీతమునకుఁ ‘దాన్నేను’ ఒడలు మఱచెను. ఆనాటినుండి యాతనికి లోకసన్మాన మసహ్యమై పోయినది.

‘తాన్నేను’ విరక్తుఁడై తన చరమదినములను ‘బృందావనము’ననే కడపెను. అతని భక్తి యుదారమైనది. అతని సంగీతము లోకో తర మైనది.

౪. శిశుపాలుడు

శ్రీకృష్ణునకు 'సాత్వతీ' యను నొక మేనత్త యండెను. ఆమె భర్త దమఘోషుడు. వాడు 'జేది దేశము'నకు రాజు. వానిద్వారకుఁ గలిగిన కుమారుఁడే శిశుపాలుడు. వీఁ డతివికృతాకారుడు; పరమ దుష్టాత్ముడు. వీనికి జననకాలమున లలాటనేత్రమును, బాహ్యభ్రములు నుండినవి. ఈ విడ్డూరపు సంతానమును గని, తిలి దండ్రుల కొకచంక భయము, మఱియొకచంక నాశ్చర్యము.

శిశుపాలుని జననసమయమున నశరీరవాణి సాత్వతి నుద్దేశించి యిట్లు పలికెను : “సాత్వతీ! నీ కుమారుఁ డతి బల పరాక్రమవంతుఁడు. వీనిని జయించుట కెవ్వరికిని సాధ్యముగాదు. కాని, యొక రహస్యమును వినుము. ఈ బాలకు నెవ్వరై త్రికొన్ని పుడు వీని లలాటనేత్రమును, రెండు బాహువులు దుసిసిపడునో యీ పురుషుఁడే వీనికి హంత. జాగ్రత్తగా సంరక్షించుకొనుము.” ఈ మాటలు సాత్వతికి వప్రప్రహరమైనవి. ఆనాటినుండి యామె ప్రతియొకరిచేఁజేసిన దన సుఖో నైతికొన నిచ్చెడిది. ఈ శిశుపాలున కెవ్వఁడు మరణకారకుఁడో తెలిసికొనవలె నని యామె యాశ. కిన్న కడుపుయొక్క మరు లటువంటిది.

కొన్ని దినములకుఁ దరువాత బలరామకృష్ణులు నమ మేనయత్తను జూడవచ్చినారు. వెంటనే సాత్వతి బలరాము నకుఁ దన కుమారు నందించెను. శిశుపాలుని యచయవ

ములయం దేమాద్వును రాలేదు. తరువాత మేనయత్ర యభ్యర్థనతోఁ గృష్ణుఁడు శిశుపాలు నెత్తికొన్నాఁడు. కృష్ణుని చేయి దాఁకినంతనే శిశుపాలుని మూఁడవ కన్ను దునిసిపడినది; వాని రెండు బాహువులుగూడ విఠిగిపడెను. శిశుపాలుఁ డపుడు లోకపుసాటి పిల్లవాఁ డైనాఁడు. శ్రీకృష్ణుఁడే తన సంతానమునకు మారకుఁ డని సాత్వతి గ్రహించినది. ఆమె కృష్ణు నిట్లు బ్రార్థించెను: “వాసు దేవా! వీఁడు నీ మేనమఱుది. వీఁ డొకవేళఁ గుపథముల యందుఁ బ్రవర్తించి, నీ కనిష్ఠుఁడైనను వీనిని నీవు దయతోఁ జూడవలెను.”

అత్ర యాడిన మాటలకుఁ గృష్ణుఁడు జిఱునవ్వు నవ్వినాఁడు. అతఁ డనెను: “అత్తా! జన్మాంతమువఱకు వీఁడు నాయెడ నపరాధములనే కావించుచుండిన నేను మాత్ర మెట్లు సహింతును? నాకుమాత్రము గోపతాపములు లేవా? ఏదైన నొక యవధి బెట్టుము.”

కృష్ణుని యాప్తార్థనమునకు సాత్వతి యంగీకరించి నది. “నూఱుతప్పలవఱకును శిశుపాలుని సహింపవలసిన” దని యామె హద్దు పెట్టినది. వాసుదేవుఁ డామె యేర్పాటున కంగీకరించెను. శిశుపాలుఁడు బెద్దవాఁ డైనాఁడు.

వాని దుర్మార్గములకు మితియే లేకుండెను. వాఁడు మహద్దులను హింసించును. సాధువులను భంగ పెట్టును. పతివ్రతల నలయించును. సాటిక్షత్రియుల నవమానించును. వారందఱుఁ బోయి కృష్ణునితో మొఱలిడుచుండిరి. అతఁ

దేమియుఁ బలుకుట లేదు. సాత్వతికిఁ దానొసఁగిన వచనమున కారఁడు గట్టువడియుండెను.

ఆనాఁడు విదర్భాధిపతి భీష్మకుఁడు. అతని తనూజాత రుక్మిణి. ఆమె లక్ష్మీదేవి యవతారము. రుక్మిణి కొక యన్నగలఁడు. వాని పేరు రుక్మి. వానికి వాసుదేవునిపై నకారణ ద్వేషము. రుక్మిణికి వివాహయోగ్యమగు వయసు వచ్చిన వెంటనే రుక్మి యామెను శిశుపాలున కివ్వఁదలచి సన్నాహములు జేసినాఁడు. రుక్మిణికిఁ గృష్ణునిపై మనసు. అందుచే నామె యాదవోత్తమునకు రహస్యసం దేశ మంపి నది. ఆమె మాట వెంటబడి జనార్దనుఁడు వచ్చి స్వయంవర రాజుల జయించి, రుక్మిణిని గైకొని వెడలిపోయెను. తనకు నిర్దేశింపఁబడిన కన్యకను గృష్ణుఁడు గ్రహించెనని శిశుపాలున కొడలు మండినది. వాఁడు నాటనుండి కృష్ణునిపై సాక్షాత్తుగ ద్వేషమునకుఁ బూనికొనెను. యాదవులపైనను, గృష్ణునిపైనను వాని యపకారములు లెక్కకు మీఱెను.

ఒకమాటు కృష్ణుఁడు బ్రాజ్యోతిషముపై దండెత్తి వెళ్ళినాఁడు. అప్పుడు 'భగదత్తు'నిపై యాదవసార్వభౌముఁడు యుద్ధమును బ్రకటించియుండెను. సమస్త సైన్యములును 'భగదత్తుని'పై సంగ్రామమునకుఁ దఱలినవి. కృష్ణుఁడు రాజధాని వదలిన వృత్తాంతము శిశుపాలునకుఁ దెలిసినది. వెంటనే వాఁడు ద్వారకపైఁ బడి, యూరంతయుఁ దెగఁ గాల్చినాఁడు. స్త్రీబాలవృద్ధులను దయలేక నఱకెను. ఒకసారి యాదవులు రైవతక పర్వతమునకు విహారమునకై

యేగియుండిరి. వారు స్త్రీలతోఁ గూడి విలాసముగ నుండిరి. మైరేయపానమున మత్తుగ్రమ్మి జాగ్రత్త దప్పియుండిరి. ఈ వృత్తాంతమును విని శిశుపాలుఁడు పైన్యముతో రైవత కాద్రిని జట్టుముట్టెను. ఒడలు మఱచినవారి నందఱిని నిష్కరుగుఁడై చంపెను. వసుదేవుఁ డశ్వమేధమును జేయుచుండ గా నాగఃస్థము నపహరించి, యజ్ఞమునకు విఘ్నము నాపాదించినాఁడు. 'బభ్రు'డనువాని భార్యను బలవంతముగఁ దనకు భార్యగాఁ జేసికొనెను. ఈ యపరాధము లన్నియును గమలోదరుఁడు నహించినాఁడు. ఇఁకను వాగ్రూపములైన యెన్ని యపరాధములనో వాఁడు గాపించినాఁడు. అన్నిటికిని తీమాపణమే కృష్ణునినుండి వాఁడు బొందిన ప్రత్యేకకారము. కృష్ణుఁడు తమింతు కొలఁదియు వాని దుండగములు రెండింత లయ్యెను. సాత్వతి దేవి బెట్టిన హద్దును వాఁ డెన్నఁడో దాఁటెను.

ఆకాలమున ధర్మరాజు రాజసూయము నారంభించినాఁడు. ఆయజ్ఞమునకు ధరణీమండలమునఁ గల త్పత్రియు లంజఱును వచ్చిరి. శిశుపాలుఁడుగూడ అరుగుదెంచినాఁడు. 'రాజసూయ'మున త్పత్రియ కులాలంకారుఁడగు నొక గొప్పవానికిఁ బూజ జరుగవలసియుండెను. అక్కడఁ జేసిన త్పత్రియలో 'వీరపూజ' కర్తవ్యమై యున్నది. విచారము బయలుదేసినది. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యీపూజ గైకొనుట కర్హులని భీష్ము లనిరి. చేరిన రాజలోక మంతయు జాన పృథ్వుఁడు, వయోవృద్ధుఁడు నగు గంగాసుతుని పలుకుల కంగీకరించినది. 'వీరపూజ'కై కృష్ణునిధర్మరా జాహ్వానించి

నాడు. ఈ సన్నివేశము శిశుపాలునకుఁ గంటకమైనది. వాని కటము లడరెను. రోషమున వాడు సభ నదలించి నాడు. ఇట్లు హుంకరించివాడు: “కృష్ణుడు యాదవుడు. యాదవులకు సింహాసనాధికారమే లేదు. వారు క్షత్రియులే కాదు. కృష్ణునికన్నను వయోవృద్ధు లీచేరిన సభ యుం దెందతో కలరు. వాఁడు గుణహీనుడు. పెక్కు మందితోఁ గాఁపురముసేయు కాముకుడు. అట్టి నిర్గుణున కీసదస్సునఁ బూజగావించుట క్షత్రియజాతి కంతయు నవమానము. అమాన్యుడగు నీ వాసుదేవు నిట నుండనీయఁ గూడదు. వీడు క్షత్రియులలోఁ గూరుచుండుటకుఁగూడ నసర్దుడు”.

భీష్ములు శిశుపాలున కుత్తరమివ్వఁబోయిరి. వారి నాతడు దూలనాడెను. భీష్ముడు మోహంధుఁ డని గద్దిం చెను. ‘ముదివెట్టి’ యని యెకసక్కెమాడెను. పాండవుల నవివేకు లని నిందించెను. పాండవుల సభయందు శిశుపాలుని ప్రవర్తన మసహ్యము, అగౌరవకరముగ నుండెను.

అప్పుడు గృష్ణుడు సభికుల కందఱికఁ దాను సాత్వతి కొసఁగిన ప్రతిజ్ఞను వర్ణించిచెప్పెను. శిశుపాలుని దుండ గములు నూటిసంఖ్యను దాటిపోయినవని సోదాహరణముగ వివరించెను. వివరించి, యందఱ నొప్పించి, యఖర్ష విక్రమమునఁ జక్రాయుధముతో వాని తలఁ ద్రుంచెను. మహాదవచారమున శిశుపాలుడు బ్రాణములు బోగొట్టు కొనెను.

౫. మహాకవి పినవీరభద్రుడు

ఆంధ్రమహాకవులలో నియోగు లెక్కువ. వారు కలమును, ఖడ్గమును సమానముగ నాదరించిన మహనీయులు. ఆంధ్రభాషాయోషకు గొప్ప సేవ లొనరించిరి. తెనుగు దేశమున హరిహరావతారుడై జన్మించిన తిక్కన మహాకవి నియోగియే. అతని పేరు దలచికొనని దాంధ్రులకు నిలువ నీడయే లేదు.

పూర్వకాలమున రాజులకడ నియోగులు మంత్రులై వ్యవహారముల దీర్చిరి. దండనాథులై కత్తిబట్టి కదన రంగమున ఖదనుద్రొక్కిరి. కరణములై లెక్కలను వ్రాసిరి. కర్పకులై హలముబట్టి, భూమిని బ్రద్దలుగొట్టి, పండించిరి. మన చరిత్రలో వారు సేయని దేమున్నది?

పిల్లలమట్టి పినవీరభద్రుడు నియోగి. గాదయా మాత్యునకుఁ బుత్రుడు. పినవీరభద్రున కొక యన్నయండెను. అతని పేరు బెదవీరన. అతడు 'సాశ్వగుండ' నరపాలుని కడఁ గొలుపునందుండెను. సాశ్వగుండ సృసింహ సృపాలుడు ప్రసిద్ధమైన విజయనగర సామ్రాజ్యమునకుఁ జక్రవర్తి. చాలఁ బరాక్రమవంతుడు.

పినవీరభద్రుడు భారతీతీర్థులకు శిష్యుడు. భారతీతీర్థులు శృంగేరి పీఠమున గురువులుగ నుండిరి. విద్యానగర సామ్రాజ్యమును స్థాపించిన విద్యారణ్యమహర్షి యీ పీఠమునకు మూలపురుషుడు. అందుచే విద్యానగర రాజులు

వీరి సతిగౌరవమున మన్నించుచుండిరి. పినవీరభద్రుఁడు భారతీ తీర్థలకడ విద్యాభ్యాస మొనరించి, సమస్త శాస్త్రముల యందు నఖిండుఁడైనాఁడు. 'శారదామంత్రము'నుగూడ భారతీతీర్థలే పినవీరభద్రున కనుగ్రహించిరి. అపారమగు గురుకరుణావిశేషమునఁ బినవీరభద్రున కుపాసన యద్వితీయ ముగ సిద్ధించినది. మంత్రజపముచేతఁ బ్రీతయైన శారదా దేవి యాతఁడు బిలచిన 'నో' యనుచుండెడిది. ఈ యుపాసనము నాతఁడు రహస్యముగ సాధించికొనెడివాఁడు. అందుచే నాతని శక్తియుక్తు లెవ్వరికి నంతగాఁ దెలియవు. తెలియఁగూడదనియే యాతని యూహ. పినవీరభద్రుఁడు సాత్త్వసరసింహుని యాస్థానమునఁ గవిగా నుండెను.

పినవీరభద్రుఁ డుపాసకుఁ డని యెవ్వ రనుకొనరు. అతఁడు బ్రాద్దున లేచి న్నానము సేయఁడు. విభూతి ధరింపఁడు. నిష్ఠతో సంధ్య వార్షఁడు. ఒకరోజు స్నానము జేసి యన్నము దినును; మఱియొకనాఁ డట్లే తినును. సర్వ కాలములయందును వీటి సేవనమున నాతనిదంతము లెఱ్ఱబాటి యుండెడివి. జందెములు నల్లగా నుండెడివి. అందఱాతని నొక యాచారహీనునిగా భావించుచుండిరి. వారి యూహ లకుఁ దగినట్లే యాతఁడు మెలఁగుచుండెను. భగవంతుఁడు హృదయగతమైన ప్రేమభక్తికి లోబడియుండును. బాహ్య చారముల కాతఁడు మురియఁడు. హృదయమందు భక్తి నిశ్చలముగ నున్నపుడు బాహ్యచారము లుండవచ్చును; ఉండకయుఁ బోవచ్చును. ఈ రహస్యమును పినవీరభద్రుఁడు

బాగుగ నెఱుంగును. బాహ్యచారములపై నెక్కువ దృష్టి యిడినఁ దన్ను నిందించుచుండినవారెల్లరుఁ గేవల నటకులనియు, వారికి దైవతత్వ మర్థము గాలేదనియు నాతనికి గఱుతే. తన్నెవరైన “స్నానము జేయవే” మని యడిగినపు డతఁడు నవ్వెడువాఁడు. అందఱు సంధ్యవార్చుచున్నపు డతఁడు మఱిపనియో చేయుచుండును.

పెదవీరనకుఁ దమ్ముని ప్రవర్తనము బాధాకరముగ నుండెను. సాటి బ్రాహ్మణు లెల్లరుఁ దన తమ్ముని ప్రవర్తనమును ప్రేలుబెట్టి చూపించుచుండిరి. కాని పెదవీరన భార్య తెలివిగలది. ఆమెకుఁ బినవీరన హృదయధర్మము దెలియును. ఆ పనితామణి పెదవీరనకుఁ గలిగిన దుర్భావమును బోఁగొట్టుటకై యపుడపుడు బ్రయత్నించుచుండెను.

ఒకనాఁడు పెదవీరన సంధ్యవార్చుచున్నాఁడు. సంధ్యవార్చుచునే యాతఁడు దన భార్య కేమిసొమ్ములు జేయింపవలెనో యాలోచించుకొనుచుండెను. ఆ సమయమునఁ బినవీరన బయటినడవలో నేమో పని చూచుకొనుచుండెను. ఇంకొలోఁ పెదవీరన కొఱకై యెవరో వచ్చి బయటనుండి

వారికి నడవలో నున్న పినవీరన యిట్లు సమాధానము జెప్పెను: “మా యన్నగారు మా వదినె కేమి సొమ్ములు జేయింపవలెనో యాలోచించుచున్నారు. కొంచెముసే పాగుఁడు. తొందరలో వారు.”

మ హా క వి పి న వీ థీ ద్రు డు

తమ్ముడు జెప్పిన యీ సమాచారమును బట్టి నది బడినది. అతని నెవ్వరో 'కొరడా' నై కొని కొట్టినట్లు లయ్యెను. "తన మనస్సులో జరుగుచున్న యీ యాలోచనాప్రవాహమును దమ్ముడెట్లు గ్రహించెను! ఓహో! వీనియందుఁ బరహృదయమును గ్రహించు శక్తి యున్నది. నే ననుకొన్నట్లు వీడు భ్రష్టుఁడు గాఁడు. అంతస్సారము గలిగిన యొక యోగి." నాటినుండి తమ్ముని విషయమున నన్న ప్రసర్తనము మాటినది. అతఁడు వినవీరభద్రునిఁ బ్రేమతో, గౌరవముతోఁ జూడసాగెను.

సాశ్వతరసింహుఁడు దన కంకితముగా నొక కావ్యమును వ్రాయవలెనని పినవీరభద్రు నడిగినాఁడు. అట్లే వ్రాయుదు నని మహాకవి యంగీకరించెను.

మహారా జాతనికిఁ గర్పూరతాంబూల మొసఁగినాఁడు. మహాకవి నిశ్చంకుడై దానిని బట్టినాఁడు. ఆ సమయమునఁ జెడవీరన యక్కడ నేయున్నాఁడు. తమ్ముడు గావ్యము రచించునని యన్నకుఁ బరమ సంతోషము. గ్రంథమును ముగించుటకై సాశ్వతరసింహుఁడు గొన్ని మాసములు గడువు జెప్పినాఁడు. అంతలోపలఁ గావ్యరచనము బూర్తి గావలెను. పినవీరన దానికిని అంగీకరించినాఁడు.

మఱుదినమునుండి పినవీరన్న శాచింతయే లేదు. నిర్విచారముగాఁ దివి తిరుగుచుండెను. ఊరియం దున్న యితరవిద్యాంసులెల్ల "రీసారితోఁ బినవీరనకు 'శృంగభంగ'మవు"నని లోలోన సంతోషపడుచుండిరి. ఒక్కొక్క

దినము గడచుకొలదియుఁ ‘బెడవీరన’గుండె బరువెక్కుచుండెను. రాజదండన మిఁకఁ దమ్మునికిఁ దప్పదని పెడవీరన నిర్ణయించుకొని కన్నీళ్ళపర్యంత మైనాడు. ఇంతలో గడువు దినములును గడచిపోయినవి. మఱుదినమునఁ గావ్యమును రాజసభలోఁ బ్రదర్శింపవలెను.

ముందటిరోజు సాయంకాలమునఁ బినవీరభద్రుఁడు నిండా ర స్నానము గావించినాడు. వదినెతోఁ జెప్పి యొక గదిని శుభ్రముగ నలికించెను. ఆ గదియందు గంటము, దాటాకులును జేర్చినాడు. నీపము వెల్గించినాడు. వదినెతోఁ బినవీరభద్రుఁ డన్నాడు : “అమ్మా! నే నీరాత్రి యంతయు నీగదిలోఁ గూర్చుండి గ్రంథరచనమును గావించును. గదివాకిలిని బంధించికొని కూర్చుందును. ఈ గది సమీపమున కెవ్వరును రాకుండు. నే నీరాత్రికి భోజనము సేయను. అన్ననుగూడ దయచేసి, యీగదికడకు రావలదని చెప్పఁడు.” వదినె పినవీరభద్రుని మాటల కంగీకరించి నది. పెడవీరన వచ్చిన నెంటునే యామె తమ్మునివాక్యము లాయనకుఁ జెప్పి, యీగదివైపునకుఁ బోవల దన్నది. తన మఱుది శారదాదేవి యుపాసకుఁడని యామె యెఱుఁగును.

అన్నకుఁ దమ్మునిప్రవర్తన మేమియు నరముగా లేదు. మాటమాటికి గదిదగ్గఱకుఁ బోవును. భార్యచే బాధింపఁబడి వెన్నకు వచ్చును. గదిలోనుండి గాజుల గలగలధ్వని యొక నిమిష మాగక వినవచ్చుచుండెను. ఆధ్వనితోఁ బెడవీరన

యుత్సుకత యింకను నినుమడించును. అతఁడు 'గదిలోనికిఁ దొంగిచూచెడ'ననును. భార్య వలదనును.

ప్రత్యూషమున కింకఁ గొంతకాలమే మిగిలియుండెను. పెదవీరన దన యుత్సాహము నాపికొనలేకపోయినాఁడు. భార్య 'వలద'ని యెంత వారించినను వినలేదు. పెదవీరన పోయి, తలుపులోని చిలు రంధ్రమున గదిలోనికిఁ దొంగి చూచెను. అతని కనులు మిటుమిట్లుగొన్నవి. లోన నొక నవయావనాంగి యున్నది. ఆమె సౌందర్యము లోకాతీతమై యుండెను. గాజుల గలగలలతో నామె కావ్యరచనము సేయుచున్నది. పినవీరన ధ్యానస్థిమితుడై కూర్చొని యున్నాఁడు.

ఆమెయే సరస్వతీదేవి. ఆ గీర్వాణి స్వయముగాఁ బినవీరనకై కావ్యరచనమును సేయుచున్నది.

పెదవీరన తొంగిచూచుటయేతడ వామె యాసనము నుండి లేచినది. పినవీరన ధ్యానమునకు విఘ్నమైనది. "ఇప్పుడే యెందుకు లేచితి" నని వాగ్గేవి నడిగినాఁడు. "బావగారు చూచుచున్నా"రని యామె బదులువలికెను. మఱునిముసమున సరస్వతి యటలేదు.

గ్రంథము ముగియుట కింకఁ గొంత కొఱత యుండి నది. ఆ మిగిలిన భాగమును బినవీరన దెల్లవాఱులోపలఁ బూర్తిచేసినాఁడు. గడువులోపల గ్రంథరచనము ముగిసి

నది. పినవీరన గ్రంథమును గైకొని యాస్థానమునకు వచ్చి నాడు.

పినవీరభద్రుని యవమానమునకై కాచికొన్న విద్వాంసులకు నోటిలోఁ గరక్కాయ పడినది. వారి మొగములు దెల్లనయ్యెను. సాశ్వ నరసింహుఁడు సంతోషించి యాకవి క మూల్యములగు మరియాద లొనరించెను.

ఆగ్రంథముపేరే 'జైమినీ భారతము.' దానిని గృతి గొనుటతో నరసింహ భూపాలుఁడు ధన్యుడైనాడు. ఈ పినవీరభద్రుఁడే 'వాణి నా రాణి' యని సగర్వముగఁ జెప్పి కొన్నది.

౬. కవి సన్మానము

ఆంధ్రరాజులకుఁ గృష్ణ దేవరాయలు మకుటమువంటి వాఁడు. అతఁ డమితపరాక్రమశాలి. గజపతుల కాతఁడన్న భయము. నరపతు లాతని కరిగాపులు. హయపతు లారాయనినై పు డేరిచూడ వెఱచుచుండిరి. ఆ కాలమున నీ మువ్వరును బ్రసిద్ధులైన రాజులు. ఈ మువ్వరిని గృష్ణ రాయఁడు జయించుటచే నాతనికి 'మూరురాయర గండఁ' డను బిరుదు గలిగెను.

రాయలకాలమున 'విద్యానగరసామ్రాజ్య' ముత్తరమున 'వింధ్యముల' వఱకును వ్యాపించినది. దక్షిణమునఁ

‘గన్యాకుమారియే’దానికి ఎల్ల. తూర్పుబడమరలందు విశాల

జలధులే రాయల సామ్రాజ్యమునకుఁ గాపు. రాయల సామ్రాజ్యమున నటువది రేవుపట్టణములుండినవి. వాని మూలమున విదేశీయ వ్యాపారము లెస్సగ సాగుచుండినది. పశ్చిమదేశములనుండి పెక్కుమంది రాయబారు లాతని కాలమున వచ్చిరి. వచ్చినవారెల్లరు “విద్యానగర సామ్రాజ్యము భూలోకమున నున్న స్వర్గఖండ” మనియే పొగడిరి.

ఆతని సామ్రాజ్యమున సంపద యఖండముగ నుండెను. విద్యానగరమునందు రత్నములను వీఘలలోఁ బోసికొని యమ్ముచుండిరట !

రాయలకడ సాశ్వతిమ్మరుసు మహామంత్రి. ఇతఁడు రాయలను జిన్ననాఁడినుండి పుత్రిప్రేమతోఁ బెంచెను. అందుచే రాయ లీతని ‘నప్పాజీ’ యని పిలచెడివాఁడు. రాయల యఖండవై భవమునకు సాశ్వతిమ్మరుసునీశక్తియే కారణమని సమకాలికులైన విదేశరాయబారులు వ్రాసిరి.

కృష్ణరాయలు పరాక్రమముగల చక్రవర్తియేకాదు. అనేక భాషలయందుఁ బండిత్యము గలిగిన పండితుఁడు గూడ. సంస్కృతమునం దాతఁ డనేక గ్రంథములను వ్రాసి

నాడు. ఆంధ్రమున రాయ 'లాముక్తమాల్యద' యను మహాప్రబంధమును రచించెను. ఆ గ్రంథము మహా కఠినమైనది. ఆ పుస్తకమును జదివినవారికి రాయల కెన్ని విషయములయం దెంతెంత పాండిత్యముండెనో బోధపడగలదు.

రాయలకు సాహిత్యమునందేకాక, సంగీతమునందును గొప్ప పాండిత్యముండెడిది. అతడు వీణ నద్భుతముగ వాయించెడువాడట !

ఇన్ని యోగ్యతలు గలవాడుగనుకనే కృష్ణరాయల కొల్లుకూట మనేకవిద్వాంసులతోఁ గలకలలాడుచుండెను. ఆఱుశాస్త్రముల నాపోశనమువట్టిన ప్రచండపండితు లా సభయందుండిరి. సంగీతమున తాళ్లు గరగింపఁగల గాయకుల కాసభ బట్టుగొమ్మ. భాషాయోషకుఁ గ్రొత్తయుడుపులను దయారుచేయు మహాకవు లాకొల్లుకూటమునఁ గొల్లులుగ నుండిరి. ఆంధ్రకవులే కాక కన్నడకవులు, తమిళకవులుగూడ రాయల యాస్థానమున గౌరవముందుచుండిరి. ఈ యన్నిభాష లాతనికి వచ్చును. పార్శ్వ, ఉర్దూ మొదలైన భాషలయందుగూడ నాతడు వ్యవహారము నెఱపెడివాడు.

రాయల సభలో 'నష్టదిగ్గజము' లని యెనిమిదిమంది యాంధ్రకవులుండెడివారు. వీరందఱిలోనను పెద్దనామాత్యులన్నిటను బెద్దవారు. వారివంటివారే ముక్కుతిమ్మనగారును. ఇతఁ డక్కిన దిగ్గజములుగూడ సామాన్యమైనవి గావు. ఒక్కొక్క యోగ్యత యొక్కొక్కరిలో విశేషముగ నుండె

డిది. రాయల కంఠటిపై నను ఆదరాభిమానము లున్నను బెద్దనామాత్యులను విశేషముగఁ జూచెడివాఁడు. ఎందు కనఁగాఁ బెద్దనామాత్యులు వయోధికులు, విద్యాధికులు.

రాయల యాస్థానమున నున్న విద్వాంసులకు స్వాతంత్ర్యము మెండు. వా రొక్కొక్కసారి రాయల యానతికిఁగూడ ధైర్యమున బదులొసఁగుచుండిరి.

ఒకసారి రాయలు బెద్దనామాత్యులను మహాకావ్య రచనకై ప్రేరేచెను. వా రన్నారు: “నీకుఁ గావలసినపు డంతయుఁ గవిత్వము వ్రాయుటకు నాకు సాధ్యపడదు. నా కవితారచన కనేకోపకరణములు గావలెను. ఊయలమంచ ముండవలెను. నాయూహలను దెలిసి వ్రాయఁగల లేఖకులు గావలెను. నా పద్యములను మధుర రాగయుక్తముగ, నర్థమును జెఱుపక గానము సేయఁగల బాఠకులు బరివేష్టించవలెను. ఆత్మకింపయిన భోజన ముండవలెను. రమణీయమగు స్వరూపముగల రమణీమణులు దెచ్చియిచ్చు కర్పూర తాంబూలము గావలెను. ఇన్ని సాధనములు గుడిచినపుడే కవిత్వము నాకు దొరలును!” రాయ లీ సమాధానమునకుఁ గోపపడలేదు. వారు జిఱునవ్వు నవ్వి ‘యట్లేగాని’ మృన్నారు.

తరువాత నెంతయోకాలము గడచెను. మరల రాయలు బెద్దనామాత్యులను గావ్యరచనకై యడుగలేదు. కృష్ణరాయల కెన్నివైభవము లున్నను భగవంతుఁడు సంతానమును బ్రసాదించలేదు. ఈ చింత కృష్ణరాయలను దినివేయుచుండినది. సంతానప్రాప్తికై రాయ లెన్నియో

తీర్థయాత్రలు గావించినాడు. ప్రతి తేత్రమునందును శాస్త్రవిహితములైన యనేకదానములు గావించినాడు. బ్రాహ్మణులతో నన్నియో పుణ్యకార్యములు జేయించెను. కాని, దైవము గన్ను దెలువలేదు. లోకమున నన్నిసౌఖ్యములును నొక్కరికే యమరవు. అట్లమరించుట భగవంతుని యుద్దేశము గానేకాదు.

అమోఘవాక్కులైన కవుల యాశీర్వచనములనైనను దనకు సంతానము గలుగునేమో యను నొక యాస రాయల కుండెడిది. ఈ విషయము బెద్దనామాత్యులతోఁ జెప్పి నిర్భంధించు నిష్ఠముగూడ రాయలకు లేదు. కవుల స్వాతంత్ర్యము నేమాత్ర మరికట్టగూడదని వారితలపు. రాయల హృదయమున జరుగుచున్న కలఁతను బెద్దనామాత్యులు గనిపెట్టినారు. వారును దగిన సమయమునకై కాచికొని మహాకావ్యరచనమునకుఁ గావలసిన 'యనుకూలకథలు' వెదకుచుండిరి.

రాయల లొకసారి గజపతులపై దండెత్తిరి. యుద్ధసమయములందుఁ గవులుగూడ వెంటఁబోవుచుండిరి. పైఁగాఁ బెద్దనామాత్యులు గత్తిబట్టి యుద్ధమునయఁగలవారును. కృష్ణరాయలు దండయాత్రలోఁ గొన్నిదినములు 'విజయవాటి'కడ నున్న శ్రీకాకుళమున నాగినాడు. అక్కడనున్న దేవుఁ డాంధ్రవిష్ణువు. కొన్నిరోజు లాదేవునకు రాయలు సేవలుచేయ నిశ్చయించికొనెను.

ఒక 'హరివాసరమున' శ్రీకాకుళమునందుఁ గవి పండితసభ జేరినది. అందఱును రాయల యశస్సును వర్ణించి యాశీర్వాదించినారు. పెద్దనామాత్యులుగూడ పద్యములు జెప్పి యాశీర్వాదించిరి. అపుడు రాయలప్రక్కనే యున్నతా సనమునఁ గూర్చున్న మహామంత్రులు సాశ్వ తిమ్మరుసు రాయలచేఁ గర్పూరతాంబూమును పెద్దనామాత్యులచేతఁ జెట్టించినారు. పెద్దనామాత్యులు జకితులై 'యప్పాజీ' వైపు జూచినారు. 'మహాకావ్యరచన కీతాంబూల'మని పలుకుచు, సాశ్వతిమ్మరుసు-మహామంత్రులు-గిలకిల నవ్విరి. మహామంత్రుల యాజ్ఞ యందఱికిని సుగ్రీవాజ్ఞ. వారి ప్రేమ కున్న బల మట్టిది. వారి ధీశక్తితోని పటిమ యట్టిది. వారి వయస్సుపై నందఱ కున్న గౌరవ మట్టిది. హృదయమందమితముగ సంతోషపడిన రాయలు మహామంత్రులవైపు వికసితముఖమునఁ జూచినారు. పెద్దనామాత్యుల సంతోష మునకు మేరయే లేదు. వా రాకర మేదురముగ రాయలను జూచిరి.

ఆహా! స్వామిభృత్యసంబంధ మెంత సరసమైనది! పెద్దనామాత్యులు దొండరలోనే 'స్వారోచిష మను సంభ వము' ముగించిరి. ఆ మహాకావ్య మన్నివిధముల నాంధ్ర కవులకుఁ దొడవై యుండెను. ఆ కావ్యమున, నిగూఢముగ, రాయలకుఁ బుత్రప్రాప్తి గలుగవలెనను నాశీర్వాదమును నుండినది.

గజపతులతోడి యుద్ధము ముగిసినది. ప్రతాపరుద్ర గజపతి కృష్ణరాయలకుఁ బాదాక్రాంతుడైనాఁడు. పైఁగా

నాతఁడు దన బిడ్డకొసఁగి రాయలకు వివాహమాచరించెను. కృష్ణరాయలను విజయలక్ష్మీయు, గజపతి తనూజయగు లక్ష్మీయు నేక కాలమున వరించిరి. రాయలు విజయనగర మునకుఁ దిరిగివచ్చినారు. విద్యానగరములోని 'ప్రజ' యీ వైభవమున కానందముతోఁ బొంగిపోయెను. విజయోత్సవములు సామ్రాజ్యమున నెన్నిదినములో సాగినవి.

'స్వాలోచిషమనుసంభవ' మును వ్రాసిన పెద్దనామాత్యుల నుచితరీతిని రాయలు గౌరవింపఁదలచినారు. ఈ విషయమును వారు మహామంత్రుల చెవిలోఁ గూడ నేసిరి. వారు 'కానిమ్మ'న్నారు.

విద్యానగరమంతయు నానాఁడు సుంకరముగ నలాకిరింపఁబడెను. గడిదేశమందలివారుదప్ప దక్కిన యందఱు మహామండలేశ్వరులును రాజధానికి రావింపఁబడినారు. వీధులెల్లను గస్తూఁచేఁ జిలుకఁబడినవి. రాచనగరంతయు నాణి ముత్యములచే నలంకరింపఁబడెను. కొలువుకూటము నవరత్న కాంతులతో జగజగలాడిపోయినది. సామ్రాజ్యమున మాఱు మూలపల్లెయందున్న మనుష్యులకుఁగూడఁ బెద్దనామాత్యుల సన్మానవిషయమై తెల్పఁబడెను.

ఆనాఁడు మహామంత్రులును, రాయలును దక్కిన కవులతోఁగూడ నల్లసానిపెద్దన యింటికి నడచివెల్లినారు. త్రోవలో నిసుక వేసిన రాలని జనము. పెద్దనామాత్యుల యిల్లొక విశాలమగు నగరు.

బంగారు తగడులతో నలంకరింపఁబడిన యొక పల్లకి. దానియందు వ్రేలాడుచున్న ముత్యముల జాలరులు. నవరత్న

ముల పొదిగింపులు. ఆ పల్లకియందు రాయలు మహాకవులను గూర్చుండఁజెట్టిరి. రాయ లొకవై పాపల్లకిని బట్టిరి. వెంటనే మహామంత్రి లొకకోపుఁ బట్టికొనఁజూయిరి. పెద్దన మహామంత్రిలకుఁ జేతులు జోడించి, వలదన్నారు. రాయలు మాత్రము గొన్ని యడుగులు బల్లకిని మోసినారు.

పల్లకి గొల్వకూటమునకు వచ్చెను. మహాకావ్య పఠనము సాంతముగ సాగినది. పెద్దనపై నత్తదల ముంపులు, ముత్తైములతోడి యభిషేకములు. రాయ లాతని కెన్నియో యగ్రహరముల నొసఁగెను. ఆహా! అట్టి విద్యత్ప్రభువు లున్నపుడు మహాకావ్యరచయితల కేమి కొడువ!!!

౯. రణతిక్కిన

రణతిక్కినకే 'ఖడ్గతిక్కిన'యని పేరు. మహాకవియై, భారతమును బదునైదు పర్వములు దెలిగించి యాంధ్రభాష కమూల్యసేవ గావించిన కవి తిక్కిన కితఁడు దమ్ముడు. కవి తిక్కిన సోమయాజిగూడ. అనఁగా, యజ్ఞము నొనరించినవాఁ డన్నమాట. ఈ యన్నదమ్ము లిద్వరును నెల్లారు ప్రాంత ములను బరిపాలించిన మనుమసిద్ధి రాజుకడ నుండిరి. మనుమ సిద్ధి యాస్థానమునఁ గవి తిక్కిన ప్రధానకవిగా నుండెను. ఆ రాజుకడ ఖడ్గతిక్కిన ప్రధాన దండనాయకుడు. ఈ యన్నదమ్ము లిద్వరును సిద్ధిరాజునకుఁ గావించిన యుపకార మింతింత గాదు. తిక్కినామాత్యులుదమ యుత్తమములైన

రచనలచే మనుమసిద్ధి కీర్తి కొఱపులు బెట్టినాడు. ఖడ్గ తిక్కన దన యమోఘమగు ఖడ్గముచే సిద్ధిరాజు శత్రువులను జయించి, యా రాజునకు వైభవము జేకూర్చుచుండెను.

సిద్ధిరాజుగూడ నీ యుపకారమును మఱచినవాఁడు గాఁడు. అతఁడు దిక్కనామాత్యులను 'మామా' యని పిలుచుచుండెనట! రణతిక్కనపైఁగూడ మహారాజున కమిత గౌరవము.

ఒకానొకసారి యక్కన, బయ్యన లనువారు మనుమ సిద్ధిపై దండెత్తివచ్చిరి. వారిరువురును సిద్ధిరాజునకు దాయాదులు. వారి సైన్యము లనంతములుగ నుండెను. అందుచే వారు మనుమసిద్ధిని బారఁద్రోలి, యతని రాజ్యము నాక్రమించికొన్నారు. అపుడు దన ప్రభువునకు రాజ్యమును సంపాదించిపెట్టుటకై కవి తిక్కన యోధుగంటికి బయలు దేఱినాడు. అప్పటి యోధుగంటి రాజు గాకత్య గణపతి దేవుడు. అతఁడు దిక్కనామాత్యుల నెంతయో యాదరించెను. ఆ మహారాజునకుఁ దిక్కనామాత్యులు దమ భారతమును జదివి వినిపించిరి. ఆ రాజు పఠిన సంతోష మొందిత గాడు. గణపతిదేవుడు దిక్కనామాత్యుల కనేక మర్యాదలు గావించినాడు. తమ ప్రభువుల రాజ్యము నక్కన, బయ్యన లన్యాయముగ నాక్రమించిరినియు, వారి నోడించి మనుమసిద్ధికి రాజ్యమిప్పింపవలె ననియుఁ దిక్కనామాత్యులు గణపతిదేవుని వేడికొన్నారు. మహాకవుల యభ్యుదయకా యుధాదుడగు గణపతి యంగీకరించి సైన్యములతో

వెంటనడచి వెలనాడు బ్రవేశించినాడు. అక్కన, బయ్యన లాతని ధాటి కాగలేకపోయిరి.

స్నేహితులందు మనుమసిద్ధిక గణపతి దేవుడు బట్టము గట్టెను. అటువది యెన్నిది పట్టణములకు మన్మసిద్ధి మరల నధీశ్వరుడైనాడు. తిక్కనామాత్యులు మరల సూర్య వంశముయొక్క ఖ్యాతిని నిలిపిరి. మనుమసిద్ధి సూర్యవంశపు రాజుట!

ఈ యుపకారము నందిన నాటినుండి మనుమసిద్ధికి దిక్కన యింటిపై నాదరము మితిమీరినది. తిక్కనా మాత్యుల యడుగుల కాతడు మడుగులొత్తెడివాడు. తొల్లింటివలెనే మన్మసిద్ధి నృపాలుడు ధార్మికముగ రాజ్యమును బరిపాలించుచుండెను.

ఇంతలో మఱియొక బెడద వచ్చిపడినది. ఎఱ్ఱగడ్డ రాజగు గాటమరాజుతోను, బల్నాటిరాజు పద్మనాయకుని తోడను మనుమసిద్ధికి మైత్రి జెసినది. వారికిఁ బశువుల బీళ్ల విషయమున వివాదము నచ్చెను. గాటమరాజును, పద్మనాయకుడు నొకపై, మనుమసిద్ధిపైఁ గడుగట్టినారు. వారు మనుమసిద్ధి రాజయొక్క పశువుల నన్నిటిని దోలుకొని పోయిరి. 'పుల్లరి' జెల్లింపనిది పశువుల విడువమని వారి వాదము.

ఈ విషయమున మన్మసిద్ధిది సంపూర్ణముగ న్యాయ పక్షమై యుండెను. కాని, యీలాతని న్యాయమును వినువారెవరు? గాటమరాజు ప్రభుత్వము బ్రబలురై న్యాయమును ధిక్కరించిరి. ఇంక వారిపైఁగి ధర్మయుద్ధమునకు పై న్యాయమును

నడపుట దప్ప వేటుమార్గము విక్రమసింహపురీ నృపాలునకు లేదు. మనుమసిద్ధి గొలుపుదీర్చినాడు. ఒకవైపున పోటు మఱగిన వీరభటులు గత్తులూదికొని కూర్చుండియుండిరి. ఇంకొకవైపునఁ బేరెన్నికఁగన్న దండనాయకులు-వహ్ని నై నను బుడిసిలింతమనువారు-వీరరసావతారులై పరివేష్టించి యున్నారు. ఒకదిక్కున నువ్వోగు లధిపసించియున్నారు. వేటొకకడఁ దిక్కునామాత్యులు-భూమికి దిగిన కవిత్వా వతారము-గూర్చుండియుండిరి. సిద్ధిరా జిట్లు పలికెను : “వీర వరులారా! దండనాథులారా! పల్నాటివారు మన పశువులఁ బట్టినారు. సంగరము లేక సంధికై యెంతయో ప్రయత్నించి తిని. వారు నా సామంతును బలహీనతగ నర్థముజేసికొని, మీఁదిమీఁదికి వచ్చుచున్నారు. ఈ సమయమున మనకు యుద్ధమునకన్నను వేటుమార్గము లేదు. శత్రువులు మహా ప్రబలురు. వారిని మీలో నెవ్వరు జయింపఁగలగో తెలియ వలెనని నా కోరిక.”

సభయంతయు వింజమాకిడినటు లుండెను. వెంటనే ఖడ్గతిక్కున లేచినాడు. “ప్రభూ! యేలినవారి యాజ్ఞ యైనచో నేను బశువులను మఱలింతును. అడ్డుపడిన యరులను గ తిక్క గండగా సహరింతును.” అన్నాడు. ఈ మాటకుఁ గవి తిక్కున శరీరము గగుర్పొడిచెను. అతని యుత్సాహమునకు మేర లేదు. వా రాసనమునుండి దిగివచ్చి తమ్ముని బిగ్గరగఁ గాఁగిలించికొన్నారు. సకలజన సమక్షమున ఖడ్గతిక్కునకు సర్వసేనాధిపత్యమునకై యభిషేకము జరిగినది.

మఱుదినమున రణతిక్కన యుద్ధభేరి వేయించెను. సైన్యము లుత్సాహమునఁ గదలినవి. కైజామోర లాడించి గుఱ్ఱములు దాటులుగొట్టెను. ఏనుఁగుల ఘీంకారములతో దిక్కులు జెవుడువట్టినవి. వీరరాహుత్తులు 'జయము మాదే' నని జంకలు దాటించుచుండిరి. ఈ యన్నిసైన్యములను, నాయకుఁడై నిలచి ఖడ్గతిక్కన నడపెను.

అతని ఫాలతలమునఁ దన భార్య 'చానమ' యిడిన వీరకుంభము మూడవ కన్నుగా మెఱయుచుండెను. చానమ మహాపతివ్రత; వీరపత్ని. యుద్ధరంగమున కేగు చున్న భర్త నామె మనసార దీవించి పంపినది.

ఇరువాగులకును బెన్నానదియొడ్డున యుద్ధము నడచి నది. వీరవరులు బ్రాణములు శాపక పోరుచుండిరి. ఎంతి పోరినను శత్రు సైన్యము లధికముగ నుండుటచే ఖడ్గతిక్కనకు విజయము గడిదిగఁ గన్పించినది. మధ్యాహ్నపు మిడియెండలు మొగముదన్నుచుండెను. అతఁడు విపరీతముగ నలసిపోయినాడు. అతని సైన్యములును జాల నలసినవి. ఈ యడకు జూచి శత్రువులు దఱిమిరి. సైన్యములు చిరుగు మొగము బట్టినవి. ఖడ్గతిక్కన యుత్సాహహీనుఁ డైనాడు. ఆతఁ డింటిత్రోవఁ బట్టెను. ఖడ్గతిక్కన వెనుదిరిగిన వార్త యపుడే పట్టణమున వ్యాపించినది. ఆ మాట 'చానమ' యెడకు 'బాకుపో'తైనది. ఖడ్గతిక్కన తల్లి ప్రోలమ. ఆమె హృదయముగూడ భగభగ ముండెను. తాను 'వీరమాత'ను గాలేకపోయితినిని యాయమ వేధకవితిక్కనకు మొగముపైఁ గాటువేసిన నెత్తురుజుక్క లేదు.

ఖడ్గతిక్కన యింటికి వచ్చినాడు. ఇంటికి వచ్చుచున్న భర్తకు చానమ యెదురుబోలేదు. ఇంటిలోనికి వచ్చినను గుశలప్రశ్న వేయలేదు. ఈ వాలకము ఖడ్గతిక్కనకుఁ గ్రొత్తగ నుండలేదు. చానమ హృదయము నాతఁ డెఱుఁగును. అతని హృదయముగూడఁ బరాజయమున ముండుచునేయుండెను. “భోజనము గావించి మరల యుద్ధమునకుఁ బోద” మని యాతఁడు నిర్ణయించికొన్నాడు.

ఖడ్గతిక్కన చానమతో “స్నానమునకు నీరు దోడ వలసిన”దని చెప్పెను. ఆమె బదులు పలుకలేదు. వెళ్ళి భర్తకుఁ దానమునకై నీరు దోడినది. ఎవ్వరుఁ జూడకుండుటకై యొక మంచమునుగూడ నడ్డము పెట్టినది. ఖడ్గతిక్కన స్నానముజేయఁబోయెను. మంచ మడ్డముగఁ బెట్టఁబడియుండెను. లోపల నొక బసుపు ముద్దయు నున్నది. ఖడ్గతిక్కన కేమియు సర్థము గాలేదు. అతఁ డనెను : “చానా! ఇది యేమి యాగడము! నాస్నానమునకు స్త్రీలకు వలె మంచ మేల అడ్డుపెట్టితివి? ఈ పసుపు ముద్ద యేమి?” ఆమె మొగము పైకెత్తి నాథుని వంకఁ జూచెను. ఆమె యెప్పుడును ఇంతకుమునుపు, భర్తపాదములవై పే చూచెడిది. నేఁ డామె భర్త మొగమువైపు జూచెను. చూచుచునే చానమ కన్నులనిండ నీరు దాల్చినది. ఆమె యన్నది : “ఈ యాగడమంతయు మీదయయే. శత్రువులకు వెన్ను జూపి వచ్చినచో ఖడ్గతిక్కన యేటి వీరుఁడని వీరులు నవ్వరా? ఇంతకుమును పీయింటిలో నేనును, మీయమ్మయు నిద్రవరే యాడువార ముంటిమి. నేటినుండి ముగ్గుటమైనాము.

ఇక దిగు లెందుకు? అడువారివలెనే స్నానముజేయుడు.” ఈ మాటలతో ఖడ్గతిక్కన ప్రాణము లెగిరిపోయినవి. అతడు మానముగ నింటిలోనికి బోయెను.

అమ్మ ‘నన్నము వడ్డించు’ మని యడిగినాడు. ఆమె వడ్డించెను. అంతమున బెరుగు వడ్డించినది. పాలు విటిగిపోయియుండుటచే బెరుగు సరిగా బేరలేదు. అందుచే బెరు గకునిగ నుండెను. ఖడ్గతిక్కడు దల్లి నడిగెను : “అమ్మా! పాలు విటిగిపోయినవేమి?” ప్రోలను తనయుని వైపు జూచెను. ఆమెకను లెఱ్ఱవడియుండెను. లోకసంహార శక్తి. చంపిదేని యాకన్నుల నుండినది. ఆమె యిట్లు గద్దించెను : “నీవు శత్రువులకు విపు జూపి విక్రమము విటిగి వచ్చితివి. అందుచే బసులు పరులకు జిక్కి విటిగినవి. ఇక ఇంకా విలుగ కలులుండును? మట్టసముగ ను విని లేచిపోమ్ము!”

ఖడ్గతిక్కన యిది నటన గూర్చిన లేకపోయెను. కన్నతల్లి యన్నమాటలు హృదయమును దూసివేసినవి. తక్షణమే అతడు జాగ్రత్తయి, ఖడ్గమును గైకొని “నేడే శత్రు సంహార”మని యెఱుఁచుచు బరువెత్తెను. అతని నెంటనే పై న్యము లురికెను. పోరు హోరాహోరి సాగెను.

ఎక్కడజూచినను, యద్ధభూమిలో ఖడ్గతిక్కనయే ప్రత్యక్షమగుచుండెను. అతని కత్తి మెఱుపువలె మెఱయు చుండెను. శత్రువీరు లావిక్రమమునకు దల్లడిల్లిపోయినారు. వాని ఖడ్గస్పృశికి సాధన సామగ్రియే వేఱుగానున్నటులుండి

నది. లయకాలుఁ దను కమ్మరి యాకత్తిని సృష్టించినట్లు లుండెను. ఖడ్గతిక్కన సంహారద్రుఁడున్నట్లుండెను.

గాయములతో ఖడ్గతిక్కన శరీరము జల్లెడయైనది. సూర్యాస్తమానమునకు సూర్యమండలమును భేదించికొని ఖడ్గతిక్కన ప్రాణము లెగిరిపోయెను. వాని మరణవార్త యూరిలోఁ దెలిసినది. చానమ, ప్రోలమలు సగర్వముగఁ దల యెఱుకొని తిరిగిరి. కవితిక్కన నంశగర్వమును వలచి చిఱునవ్వినాడు.

౮. జంబుకేశ్వరుఁడు

పదునాల్గవ శతాబ్ది ప్రారంభమునాఁటి మాట. ఆనాఁ డానెగొంది ప్రాంత మొక ప్రసిద్ధమైన రాజ్యము. ఆ ప్రాంత ముల నానాఁడు 'గుంతలచేశ' మనుచుండెడి. ఆ గుంతలచేశ మునకు జంబుకేశ్వరుఁడు బరిపాలకుఁడు. ఆతఁడు చాల ధర్మాత్ముఁడు. నల నహుష దిలీపులవంటివాఁడు. నల నహుషాదులవలెనే యాతఁడు రాజ్యము నేలుచుండెను. శరణాగతులను రక్షించుటలో జంబుకేశ్వరునకుఁ బెట్టినది పేరు.

జంబుకేశ్వరుని రాజ్యము 'దొరవాడి' మొదలు 'గురుగోడు' వఱకుండెను. దక్షిణమున 'హూలె తెకెరె' తాలూకాయంతయు నాతని రాజ్యములోనిదే. పశ్చిమమున 'దావణగిరి' 'హరిహర' ప్రాంతములు లోబడియుండెను. ఉత్తరమున గృష్ణానది యాతని రాజ్యమున కెల్ల. ఇతని రాజ్యమున నేటి బళ్ళారి, చిత్రదుర్గము, రాయచూరు, ధార్వాడ జిల్లాలుగూడఁ జేరియుండినవి.

జంబుకేశ్వరుడు గరుణామయుడైనను శత్రుభీకరుడు. ఆకాలమున నుత్తరమునుండి 'యవనులు' జాలసారులు దక్షిణముపైకి దండెత్తివచ్చిరి. ఒకసారి, 'మాలికాఫరు' దక్షిణముపైకి వచ్చినాడు. వాడు గ్రూరత్వమునకుఁ బెట్టినది పేరు. వాడు 'దేవగిరి'ని జయించి, యాగ్రామును గాల్చివేసెను. అటనుండి వాడు ద్రోవపొడువుననుగ్రామములు గాల్చికొనుచు దక్షిణమునకు మరలినాడు. మాలికాఫరు 'కుమ్మటము' కోటను బట్టినాడు. ఆ కోట జంబుకేశ్వరుని రాజ్యమొలోనిది. దానిని వాడు ఆట దినములు బట్టినాడు. ఆకోట బడలేదు. కోటలోనుండి జంబుకేశ్వరుడు శత్రుభీకరపరాక్రమమునఁ బోరెను. మాలికాఫరు వెన్నకు మరలెను. వానిని జంబుకేశ్వరుడు వసు 'యెల్లలు' దాటిపోవునఱకుఁ దఱిమెను. ఈరీతి జంబుకేశ్వరుడు బండ్రుండు సంవత్సరములు యవనసేనావాహినిని దక్షిణమునకు సాగనివ్వక యడ్డనాడు.

యవనులేకాక జంబుకేశ్వరుని కితరశత్రువులుగూడ నుండిరి. దక్షిణమున చున్న ప్రసిద్ధసార్వభౌములు 'గాకతిరాజు' లీతనికి వైరులు. వారు 'గుంతలము'ను గాఁజేయు లెప్పుడెప్పు డని కాచికొనియుండిరి. ఒకసారి, చొటికంటి రాఘవుడు కుమ్మటముపైఁ బడెను. ఇతఁడు గాకతి సామంతుడుగాఁ 'గహ్నాలు' ప్రాంతము నేలుచుండెను. వానిఁ గాకతి రుద్రుడు సాయముజేసినాడు. కాకతి రుద్రుడు 'బెండపూడన్న' మంత్రి నంపెను. వారిరుగ్గరను

జంబుకేశ్వరుడు వెన్నకు దన్నినాడు. ఆ యుద్ధమున గుంతలేశ్వరుని బండుగు లెన్నిదిమంది జచ్చిరి.

నాడు గర్జాటమును 'బల్లాణ' రాజు లేలుచుండిరి. బల్లాణుడు జంబుకేశ్వరుని జయంపఁగోరి 'దొరవాడి' దుర్గమును బట్టినాడు. అతనిని జంబుకేశ్వరుడు వెన్నకు దఱిమెను. అపజయముచేఁ గ్రుంగిపోయిన బల్లాణుడు మఱల 'కుమ్మటము'పైఁ బడినాడు. ఆసారిగూడ వానిని వలచిన దపజయమే. 'కుంతలము' లెక్కకుఁ జాల చిన్న రాజ్యము. కాని, జంబుకేశ్వరుని పరాక్రమముతో నది పెద్ద రాజ్యముగ భాసించెను. కుంతలేశ్వరుఁ డితరభూముల నాక్రమించుటకుఁ బ్రయత్నింపఁడు. తన రాజ్యమున నొక యంగుళపు మేర విడువఁడు. ఇది యాతని ధర్మదీక్ష.

ఢిల్లీలో 'తుగ్లకు' చక్రవర్తియైనాడు. వాని కానె గొందిపైఁ గన్నుబడినది. దానిని జయంప వాడెన్నియో సాదులు యత్నించి విఫలుడైనాడు. విఫలుడగు కొలదియు, వాని కానెగొందిపైఁ బట్టువల రెండింతి లగుచుండెను. ఈసారి వాడు దన సర్వశక్తులను వినియోగించి, 'కుంతలము'ను బట్ట నెంచినాడు. వాఁ డాదేశముపైఁ బడుట కొక సాకును వెదకుచుండెను. ఇంతలో నొక విసాన సంఘటన జరగినది.

తుగ్లకునకు 'బహదురీ' అనునొక మేనయల్లుడు. వాడు దక్షిణమున 'సాగరు'నకు సార్వభౌమ ప్రతినిధిగ నుండెను. వాడు 'జలేఖా' యను పడఁతిని ప్రేమించియుండెను. ఆమె జహనారాయను సామెతనూజ. జహనారా 'కర్నాస్సు' డెను

సరదారుని భార్య. కర్మాస్ప, డొకసారి తుగ్లకుపైఁ
దిరుగఁబడినాడు. తుగ్లకు, క్రూర్యమునకుఁ బెట్టినది పేరు.
వాడు 'కర్మాస్పని' ఘోరముగ. సంహించినాడు.
అంతటితో సార్వభౌముని పగ దీఱలేదు. కర్మాస్పని కుటుం
బము నాతఁ డాజన్మాంతము గారాగారమున బంధించి
యుండెను. 'జలేఖా'ను బ్రేమించిన 'బహదుద్దీను' రహస్య
ముగ నా తల్లి బిడ్డలను జెఱసాలనుండి విడిపించినాడు.
వారిర్వురిని వాడు దనవెంట 'సాగరు' నకుఁ దీసికొని
వచ్చినాడు. 'తుగ్లకు'నకు బహదుద్దీను జేసిన మోసము
దెలిసినది. అతఁడు నేయి లేకనే మండెను. తుగ్లకు
వెంటనే 'ఖాజాజహాను' బహదుద్దీనుపై కంపినాడు. వీనికి
బహదుద్దీనుపై ద్వేషముండెను. వాఁ డింతకుముందు
'జలేఖా'ను బ్రేమించెను. వాని ప్రేమ కామె యంగీకరించి
యుండలేదు. అందుచే వాని ప్రేమ మచ్చరముగ మాటినది.

ప్రేమదగ్ధుడగు 'ఖాజాజహాను' బహదుద్దీనుపైఁ
బడెను. ఇర్జ్వరకును గోదావరీనదియొడ్డునఁ బోరు ఘోర
ముగ సాగినది. గౌతమీజలము మానవరక్తములచేఁ
గొండగోగులరంగు చాల్చెను. ఆ యుద్ధమున 'బహదుద్దీను'
బూర్తిగ నోడినాడు. వాడు దక్షిణమునకుఁ బరువెత్తెను.
శరణాగతత్రాణ బిరుదు వహించిన జంబుకేశ్వరుని వాడు
శరణుజొచ్చినాడు. కుంతలేశ్వరుడు వాని కభయ మొసఁ
గెను. వాని చారాసుతాదుల నాతఁడు దయతోఁ జూచెను.
బహదుద్దీనునకు శరణమొసఁగుటచేఁ దనకు యుద్ధము జరుగ
నున్నది ప్రచండుడగు తుగ్లకుతో నని జంబుకేశ్వరునకుఁ

దెలియును. అతఁడు సార్యభౌముఁ డనియు, దా నొక చిన్న రాజనియు జంబుకేశ్వరునకుఁ దెలియును. తెలిసియు నాతఁడు బహదుర్దీనును రక్షింప నంగీకరించెను. హైందవ రాజుల ధర్మప్రేమ యట్టిది!!

తుగ్లకున కీవార్త దెలిసినది. అతఁ డందుకే గాచి కొనియుండెను. బ్రహ్మాండ సైన్యముల నాతఁడు గుంతలముపై కంపినాఁడు. అది జంబుకేశ్వరుని ఖడ్గధాటికిఁ బరాజితములై వచ్చినవి. మఱుల రెండవసారి సైన్యములఁ దుగ్లకు బంపినాఁడు. పానినికూడ జంబుకేశ్వరుఁడు వెన్నెఱుఁ దన్నెను.

ఇఁకఁ దుగ్లకు రోషమునకుఁ మితి లేకపోయినది, సామ్రాజ్యమునందలి సైన్యముల నన్నిటి నాతఁడు జేర్చి కొనెను. తానే యీసారి సర్వసైన్యాధ్యక్షుఁడు. సేనలు ఢిల్లీ నుండి కదలినవి. చక్రవర్తిసైన్యధాటికి భూమి గజ గజలాడినది. ఆసైన్యము నేలయూనినటు లుండెను.

చక్రవర్తి సైన్యములు వచ్చుచున్న వార్త గుంతి లేశ్వరునకుఁ దెలిసెను. అతఁడు భయపడలేదు. అతనికడి వాహిని యున్నది గొన్నివేలు మాత్రమే. ఆ పరిమితి సైన్యమునే వెంటఁగొని జంబుకేశ్వరుఁడు చక్రవర్తి సైన్యములను మార్గమధ్యముననే యడ్డినాఁడు. లోకభీకరమగు యుద్ధము జరిగెను. శత్రుసైన్యముల నాపుటకు జంబుకేశ్వరున కశక్య మైనది. కుంతలేశ్వరుని సైన్యాధిపతి యీ రణమున వీరస్వర్గ మందినాఁడు.

జంబుకేశ్వరుడు వెనుదిరిగి 'కుమ్మటము' జేరెను. తుగ్లకు పై న్యములు దానిని ముట్టడించినవి. నెలరోజులు పోరు ఘోరముగ నాగినది. కుమ్మటము శత్రువులకుఁ జిక్కినది. అటనుండి జంబుకేశ్వరుడు బహదుద్దీనుతోఁ గూడ 'హాసదుర్గము' జేరినాడు. చక్రవర్తి దానినిగూడ ముట్టడించెను. కొన్నిరోజుల కాకోటయుఁ బడినది. తుగ్లకు పై న్యములు కొన్నిలక్షల కుండెను. జంబుకేశ్వరుని పై న్యము దానిలో నెన్నిదవవంతు గూడ లేదు. కుంతలేశ్వరుని ధైర్య సాహసములు ఋషిదలో పోమమగుచుండినవి.

తనకు మరణము దప్పదని జంబుకేశ్వరుడు నిశ్చయించికొన్నాడు. అపు డాతఁడు 'బల్లాణ' నకు జాబు వ్రాసినాడు. అందుట యుండెను. "బల్లాణ రాజా! మన పూర్వవైరమును మఱచిపోమ్ము. ఈ బహదుద్దీనును రక్షింపుము. శరణాగతులను రక్షించుట రాజధర్మము." ఈ జాబును బహదుద్దీనున కచ్చి వానిని దారాపుత్రులతో బల్లాణునికడ కంపినాడు.

జంబుకేశ్వరుఁ డీత నిర్భయుడైనాడు. తనకడ నేబదివేల పై న్యము మాత్రము ఁండెను. ఆ చిలు పై న్యముతోనే యాతఁడు యవనసేనా వాహిని నడ్డినాడు. సంగరము బ్రహ్మాండముగ జరిగినది. అన్ని కోటలును శత్రువులకుఁ జిక్కిపోయినవి.

జంబుకేశ్వరున కీత జయించు నాస లేదు. అతఁడు గోటలోనికి గబురంపెను. జంబుకేశ్వరుని భార్యలందఱు నహ్మిలో దూకి ప్రాణములు వదలినారు. ఇతఁడు కుంతలేశ్వ

రునకు భూమిపై నేబలగమును లేదు. అతడు పంపావళిని దలచుచు యుద్ధమున దూకెను. ఈనిన పులి యట్లు జంబు కేశ్వరుడు బోరినాడు. అతని శరీరమంతయు బోలుల జల్లెడ యయినది. పోరిపోరి జంబు కేశ్వరుడు సమరరంగమున శాశ్వతనిద్రవోయెను. శరణగతుని రక్షించుటకై జంబు కేశ్వరుడు సామ్రాజ్యమును బలివెట్టినాడు. హైందవధర్మ దీక్ష యట్టిది !!!!

౯. త్యాగి రాజు

కావేరీతీరమున బంచనద మను ట్లేత్రము గలదు. అది శివక్షేత్రము. అందు 'రామబ్రహ్మ' మను నొక బ్రాహ్మణుడు నివసించుచుండెను. అతని జీవితము జాల నియమము గలదై యుండినది. రామబ్రహ్మము జీవిక భిక్షాటనము. అతని భార్య 'శాంతాదేవి.' ఆమె వెట్టి బాగులది. ఏనాడుగాని యది లే దిది లేదని భర్తను బీడించి యెఱుంగదు. భర్తదెచ్చిన భిక్షపు గింజ లామెకుఁ బరమ భాగ్యము. అట్టి భార్య దొఱకుట రామబ్రహ్మము యొక్క యదృష్టము.

వారికి సంతానము లేదు. సంతానము లే దను దుఃఖము వారికి లేదు. అట్టి నిష్కామపరుల కొఱతలను భగవంతుడు బూరించును. కొంతకాలమున కాదంపతుల కిద్వరు గుమారులు జన్మించిరి. పెద్దవానికి 'జప్యేశు' డని నామకరణము జేసిరి. రెండవ కుమారుడే లోకప్రసిద్ధుఁ

గాయకబ్రహ్మ శ్రీ త్యాగరాజు

దైన త్యాగరాజు. 'త్యాగరా' జన్నది యూరయూర నెల
సిన పరమశివుని పేరు.

రామబ్రహ్మము గుమారుల కిర్వురకు నుపనయ
నము గావించి చదువవేసెను. జప్యేశునకుఁ దండ్రిగూ
మేమియు నంటినది గాదు. వాని బుద్ధి జాల విషమమైనది.

చదువుసంధ్యలుగూడ వాని కెక్కువగ నంటలేదు.
త్యాగరాజు చిన్ననాటినుండియు బుద్ధిమంతుఁడు. గురువు
జెప్పెడు బాఠములను శ్రద్ధగా నేర్చికొనుచుండెను. త్యాగ
రాజునకు సంస్కృతమునఁ జక్కని జ్ఞాన మేర్పడినది.
పంచనడమున పెంకటరమణదాసు లను గాయకుఁలుండిరి.
వారికడ సంగీతమునుగూడఁ ద్యాగరా జభ్యసించుచుండెను.
వీణను వాయింతుటగూడ నలవాటు చేసెను. ఆకాలమున
గాత్రపాట బాడువారందఱు వీణ నభ్యసించెడువారు.

త్యాగరాజునకుఁ జిన్ననాటినుండియే 'రామభక్తి'
యేర్పడినది. వారింటి దైవము రామచంద్రమూర్తి. తండ్రి
యైన రామబ్రహ్మమునకుఁ బూజకై దినమును ద్యాగరాజు
బూవులు, దులసియు, గోసికొనివచ్చెడివాఁడు. రామ
చంద్రమూర్తి కభిషేకమునకై కావేరి కేగి త్యాగరాజే
జలము గొనివచ్చెడువాఁడు. తండ్రిగారు రామచంద్రు
నకుఁ బూజచేయుచుండునంతకాల నూ పిల్లవాఁడు నిర్ని
మేష నయనుండై చూచుచుండెను. నయస్సు గడ్డను
కొలదియుఁ ద్యాగరాజునకు రామభక్తి గూడఁ బెరిగినది.

రామబ్రహ్మ మింతలో నిద్దఱు సుతులకును వివా
హము జేసినాఁడు. జప్యేశుని భార్య సర్వవిధముల భర్తకుఁ

జగినది. ఆమె మనస్సునిండ ~~మచ్చుకలు~~ ~~మచ్చుకలు~~, అత్యాశయే యుండెను. కుమారులకు వివాహమైన కొంత కాలమునకే రామబ్రహ్మము దనువు జాలించినాడు.

త్యాగరాజు తండ్రి యుగోగమును స్వీకరించెను. అతడు బ్రతిదినమును భిక్షకుఁ బోవును. రామచంద్రునకుఁ బూజా కలాపమును దీర్చును. పోతనామాత్యులు వ్రాసిన యాంధ్ర భాగవతమును దినమును బారాయణము సేయును. తమ్ముని యీ గుణము లేవియు జప్యేశునకు సరిపోవుల లేదు. జప్యేశుని భార్యగూడ త్యాగరాజును ద్వేషించు చుండెను. ఆమె సతతమును త్యాగరాజును దిట్టును. అతని భార్యపై నోరుజేసికొనును. త్యాగయ్య యీ గాధ బడలేక పోయినాడు.

అన్నదమ్ము లిద్దఱును విభాగములు పోయినారు. త్యాగయ్య తన కేయాస్తియు నలదని, తండ్రి యర్పించు చుండిన పూజాపేటికను మాత్రము గైకొన్నాడు. ఆనాఁ డాతని కెంత యానందమైనదో! ఆ రామలక్ష్మణ విగ్రహ ములకుఁ బూజ దీర్చి. 'కొలు నమరెగదా! కోదండరాజు' యను కృతిని పాడెను.

వాల్మీకి రామాయణమును వ్రాసినట్లు త్యాగరాజు ఖలువదినాల్గు వేల కృతులచే రామభవమును వర్ణింప సంకల్పించినాడు. దినమును గొన్నికృతులను వ్రాయును. వానిని 'రామచంద్రుని' యెదుట గానము సేయును. భాగవత పారాయణము గావించును. ఈ రీతిగ త్యాగయ్య దినములు గడచుచున్నవి. ఇంతలో నాతని కొక చింత

పట్టుకొనెను. తనకు సరియైన గురువు దొరకలేదే యని యాతని బాధ. ఆ వ్యథతో నతఁడు గురుమహిమను వర్ణించుచు గొన్ని కృతులను వ్రాసినాఁడు.

ఒకానొక రోజు సన్యాసి యొకఁడు త్యాగయ్యకు దరిసెన మొసఁగినాఁడు. అతఁడు కొక గ్రంథమును త్యాగ రాజున కిచ్చెను. దాని పేరు 'స్వరార్ణవము'. 'ఈ గ్రంథము నధ్యయనమునఁజేయు' మని సన్యాసి త్యాగయ్య కాజ్ఞయిచ్చినాఁడు. ఆ సన్యాసియే 'రామతారకమును' గూడ నుపదేశించి, తొందరపడక యా మంత్రమును జపించుమనియు, నీ జన్మమున రామసాక్షాత్కార మగుననియుఁ బలికి వెడలిపోయెను. అతఁడు బోయిన పిదప, నా సన్యాసి నారదుఁడని త్యాగయ్య కర్థమైనది. అతఁడు భక్తిభావముతో నారదునిపైఁ గొన్ని కృతులు బాడినాఁడు.

నాటనుండి త్యాగరాజు రామతారకమును దినమున కొక లక్షయు నెన్నిదివేలవంతున జపింప మొదలు పెట్టెను. అతని కే యైహికచింతయు లేదు. అతని జీవన మంతయు రామమయమై యుండెను. అన్నయు, వదినయు మాత్రము నిష్కారణముగ నాతనిపై ద్వేషమును సాధించుచునే యుండిరి. ఆ సమయమున త్యాగరాజు పంచరత్నకృతులను వ్రాసెను. వాని సాహిత్యము ప్రౌఢమైనది. రాగసంచారక్రమముగూడ అత్యంతగంభీరమై, వారి పాండిత్యమును వెల్లడించును.

త్యాగరాజు 'స్వరార్ణవ' గ్రంథము నధ్యయనము జేసినాఁడు. ఆయన సంగీత పాండిత్యమున కాగ్రంథము

మెఱుగు పెట్టినది. ఆనాటినుండి త్యాగయ్య ముఖము నుండి యనర్గళముగాఁ గృతులు బయలుదేరినవి. కొన్ని కృతు లాతని జీవితకాలముననే గాయకులలోఁ బ్రచారము నకు వచ్చెను. కాని వారికిఁ గీర్త్యాశలేదు. పాండిత్యప్రకర్ష లేదు. కాంతాకనకముల కామనస్సుపై ప్రభావము లేదు.

త్యాగరాజు తొంబదియాఱు కోట్లు రామనామ మును జపించెను. ఈనడుమ నాతఁడు బడిన గాథ లనేక ములు. ప్రపంచజనులు ద న్నెంతయో నిందించిరి. ఇంట దారిద్ర్యము సహస్రముఖములతోఁ దాండవించెను. అన్నయు, వదినెయుఁ ద న్ననేకవిధముల నగడుబట్టించిరి. ఈకష్టములన్నిటిని ద్యాగరాజు దాల్చితో సహించెను.

కడకు దశరథరాముఁ డాతనికి దరిసెననువ్వక తప్పినది గాదు. త్యాగరాజుభార్య మహాసుగుణవతి. ఆమె సర్వ కాలములయందును భర్తను నీడవలె ననుసరించినది.

తంజావూరి రాజాకాలమున గొప్ప సంగీతవిద్వాంసుఁడు. అతఁడు త్యాగరాజు కీర్తిని విన్నాఁడు. ఆ రాజు త్యాగయ్యను దన యాస్థానమున కాహ్వానించినాఁడు. రాజ సేవకులు నచ్చి, యావిషయమున త్యాగరాజున కెఱిగించినారు. అతఁడు తన హృదయము నపు డిట్లుగృతిరూపమునఁ బ్రశ్నించికొన్నాఁడు : “ఓమనసా! నీవే చెప్పము. నీకు రామకీర్తన సుఖమా! నరపాలుర కీర్తన సుఖమా! రాజుల పొగడింతలే నీకు సుఖకరమైనచో రాజమాతలు వచ్చినారు. వారివెంట నీవు వెళ్లవచ్చును. మమతాబంధనయుతమైన నర స్తుతిని శేయవచ్చును.” త్యాగరాజు మనస్సు రాజాదరణ

మున కంగీకరింపలేదు. “రాజాధిరాజైన రామచంద్రుని యాస్థానమున నేను గాయకుఁడను. రాజదర్శనమునకు నేను రాలేను. నా సంగీతవిద్య శ్రీరామచంద్రుల కర్పితమైనది. అది మానవులను గొల్వదు” అని త్యాగరాజు రాజసేవకు లతో నిర్భయముగఁ జెప్పివేసెను.

సేనకు లామాట దంజావూరురాజుతోఁ జెప్పినారు. రాజులు సామాన్యముగ నైశ్వర్య మదమత్తులు. బలవంతముగ త్యాగరాజు నీచుకొని రావలసినదని భటుల కా రాజానతియిచ్చెను. వారు త్యాగరాజుదగ్గఱకు స్వస్థులైనాహములతో వచ్చినారు. వారు వచ్చులోపలనే రాజునకు ‘కుక్షీశూల’ యారంభమైనది. త్యాగరాజునెడలఁ దాను జేసిన ద్రోహమే రోగకారణమని యానృపాలునకుఁ దట్టినది. వాఁడు బళ్ళెత్తఁపపడినాఁడు. వెంటనేవచ్చి త్యాగయ్యపాదములపైఁ బడి, తన ‘కుక్షీశూల’ బోఁగొట్టవలెనని ప్రార్థించెను. భక్తులు గుఱుకొనివులు. త్యాగరాజు వానిని క్షమించెను. వేయిమందులతో మానని రాజురొగము భక్తుని కటాక్షముతో మానినది. భక్తుల మహిమ యట్టిది.

ఇరువది నాల్గువేల కృతులను బూర్తిగ రచించి త్యాగరాజు రామచంద్రున కర్పణము సేసెను.

తా నీలోకమునకు వచ్చిన పని పూర్తియైనట్లు త్యాగయ్యకుఁ దట్టినది. ఇంతలో నాతిని భార్య గతిం చెను. పరమజ్ఞానియైన త్యాగరాజునకుఁగూడ నామె వియోగము దుస్సహమైనది. ఆమె తన యాత్మగుణములచే భర్త నంతగ లోబఱచికొనియుండెను. జప్యేశుని భార్య

యామెను ముప్పతిప్పలు బెట్టినది. ఒకనాడైన నామహిళ తన కష్టగాథలు భర్తతో చెప్పి యెఱుంగదు. ఇంటియందు దారిద్ర్యము దాండవించుచుండెను. ఆమె యెన్నడు విసిగి యెఱుంగదు. తన కున్నంతలోనే కన్నసంతానమును గ్రమ మెఱిగి పోషించుచు, భర్తహృదయమునకు శాంతి గలిగించెను. లోకు లనేకరీతులఁ బ్రాణపతిని నిందించుచున్నను భర్తయం దామె నిరంతరము భగవంతునే చూచెను. ఆమె పాతివ్రత్యమునకు గౌరవేవి-యూయూరియందున్న— ‘ధర్మ సువర్ధని’ గట్టువడి, పిలిచిన పలుకుచుండెను.

భార్యానియోగమునకు త్యాగరాజు బాలకుడై యేడ్చినాడు. ఇకల దా నీశరీరముతో నుండలేనని రామునకు మొఱవెట్టికొనెను. (శ్రీ)రామచంద్రుఁ డిట్లాజ్ఞాపించెను: “త్యాగరాజా! నీ జన్మమున జన్మరాహిత్యములేదు. వచ్చు జన్మమున ముక్తుడవౌదువు.”

త్యాగయ్యకు దిక్కుదోచలేదు. తన భక్తిసాధన యంతయు న్యర్థమేనా! ఈ జన్మమున ముక్తిలేదా? ఆయన చాల దీనముగ రామచంద్రుని వెంటఁబడెను. రాముడు దయారాముడు. అతఁడు సెలవిచ్చినాడు: “నివు సన్యాసివి గమ్ము. ఈ పుట్టువుననే ముక్తి సిద్ధించును. సన్యాసము వేఱుజన్మమునకు లెక్క.”

రామునాజ్ఞచే త్యాగరాజు సన్యాసమును స్వీకరించెను. నాటి కేడవదినముననే యాతఁడు బరంధామమును తోచెను. ఆయన ‘కృతులు’ శాశ్వతముగ భూమిపై నిలచినవి.

౧౦. కవయిత్రి మధురవాణి

విజయనగరపతనానంతరము సాహిత్యమును, గళిలను బోషించిన భాగ్యశాలుడు తంజావూరి నాయకరాజులు. వీరియందుఁ గూడ మూడవ నాయకరాజైన రఘునాథభూపాలుఁడు నాయకమణి. అతఁడు చాల పరాక్రమము గలవాఁడు. 'బాఫ్నా' కాలఁడు నౌకలతోనే వారధిగట్టెను. రఘునాథభూపుఁడు గొప్ప భక్తుఁడు గూడ. దివ్యక్షేత్రములెన్నిటియందో యాతఁడు దేవతావిమానముల నెలకొల్పెను. అన్వీక్షక్యాది రాజతంత్రములం దారాజు మిగుల సమర్థుఁడు.

కేవల శ్రుతియోచితములగు విద్యలే కాక — ఇతర విద్యలకును రఘునాథుఁడు నిధి. అనేక భాషలం నా మహారాజు సరసమైన కవిత్వము జెప్పెడివాఁడు. 'విజయవిలాస' మనెడు గ్రంథము తాండ్రమున రచించిన చేమకూర నెంకటకవిని మహాకవిగా దిద్దిన రసికుఁ డా భూపాలుఁడే. సంస్కృత తాండ్రముల నెన్నో గ్రంథముల నాతఁడు రచించినాఁడు. సాహిత్యమునందేకాక సంగీతమునందును నాతని ప్రియి గొప్పది. ఎన్నియోనూత్నరాగముల నారాజు సృజించెను. ఎన్ని తాళములతో స్వయముగ నిర్ణయించెను. సంస్కృతమున 'సంగీతసుధ' మొదలైన గ్రంథముల రచించెను.

ఇట్టి కళాభినివేశము గలవాఁడు గనుకనే యా రాజేంద్రుఁడు కళాకారులను బోషించెను. అతని యాసానమున

ననేకులు గాయకు లుండిరి. గాయనీమణులకు రఘునాథుని యాస్థానము విహారభూమి. ఎండతో నృత్య విద్యాపారంగతు లుండిరి. అండటికిని రఘునాథ భూపాలుఁడు సలహా లివ్వఁ గలఁడు. సమస్త కళలయందు నాతని యధికార మంతటిది !

రఘునాథుని కొల్వకూటమునకు 'లక్ష్మీవిజయ' మని పేరు. అది కృష్ణరాయని 'భవనవిజయము' నామ నే నిరంతరము విద్యాగోష్ఠులతో, గలకలలాడుచుండెడిది. రఘునాథు నాస్థానమునఁ బ్రత్యేకత యొకటి గలదు. అతని యాశ్రయమునఁ గవయిత్రు లెక్కువ. కొండటికి రఘు నాథుఁడే స్వయముగ నాచార్యత్వమును నెఱపెడివాఁడు.

రఘునాథ భూపాలుని కవయిత్రులలో రామ భద్రాంబ యొకతె. ఆమె సంస్కృతమున 'రఘునాథా భృదయ' మనెడి మహా కావ్యమును రచించినది. దానియందు రఘునాథ భూపాలుని గుణగణములు విశదముగ వర్ణింపఁ బడినవి.

తంజాపురాధినాథుని యాస్థాన కవయిత్రులలో మణిపూస మధురవాణి. ఆమె పేరు రఘునాథుఁ డొసఁగిన బిరుదు. ఈ బిరుదే ప్రసిద్ధమై యామె యసలు పేరు చరిత్రలో మఱిగిపోయినది. ఈమెది విద్యత్కుటుంబము. చిన్న నాటనుండి శాస్త్రవ్యాసంగములతో నామె గడపినది. వ్యాకరణశాస్త్రము మధురవాణికిఁ గొట్టిన పిండి. తర్కము నం దామెకుఁ గల ప్రతిభ యపారము. సంస్కృతము మొదలైన యాఱు భాషలం దామె కవిత్వము జెప్పెడిదట!

ఆశుకవిత్వముల నడ్డులేక యల్లడిది. సమస్యలను లెక్కలేక పూరించెడిది. కఠిన శ్లోకములను చక్కగాఁ బండు నొలిచి పెట్టినట్లు వ్యాఖ్యానించెడిది. ఆకాలమున నొక శ్లోకమునకు అన్ని యాక్షేపణలకు సమాధాన మొసంగుచు నర్థముఁ జెప్పట పెద్ద పాండిత్యము. నిరోధ్యములు మొదలైన నియమములతోఁ జరిసులభముగఁ గవిత్వము నెప్పడిది. ఆమె కింకొక చిత్రమైన యోగ్యత గలదు. ఒక దెనుఁగు పద్యము. నామె, దాని సౌందర్య మేమియుఁ దెలిపిండు, సంస్కృతమునకు మార్పఁగలదు. అట్లే సంస్కృత శ్లోకమును దెనుఁగునకు మార్పఁగలదు. ఇది యొక ప్రత్యేకమైన సంస్కారము.

సాహిత్యమునందును సంగీతమందును మధురవాణి ఘనత గొప్పది. ఆమె వీర నద్భుతముగ వాయించును. వీణలో గాత్రమును, జీవ మేమియుఁ దెలియనంతగా. మేళగించి పాడఁగలదు. ఏ క్రొత్త రాగమునైనను - మధురవాణి పూర్వము దనకుఁ బరిచితిమైన రాగమువలెనే యవలీలగఁ జాడెడిదట. ఎంత కఠినమైన తాళమైనను-వీసమంత తప్పుపోక, కాలము నేమాత్రమును మార్పక నిర్వహించెడిది. రఘునాథుడు సృష్టించు ననేక రాగముల నామె జనరంజకముగఁ జాడును. సంగీత సాహిత్యములం దామె యపర సరస్వతి.

మధురవాణి రూపము రతీదేవివంటిది. రఘునాథ భూపాలున కామముఖమున సమస్త సౌందర్యము బుంజీ

భవించికొని యుండును. ప్రతిపక్షుల కామపేరన్న గుండె దడ. ఆకాలమునఁ బేరెన్నికగన్న విద్వాంసు లెవ్వరుగాని యామెయెదుట నిలచి మాటాడలేకుండిరి. ప్రతిపక్షు లేమైనఁ బూర్వపక్షము పెంచినపుడు మధురవాణి చెక్కు లెఱ్ఱ వాటును. అపు డాచెంపలు వసంతకాలమునందలి మామిడి చిగురులను దులకించును. మఱునిముసమే యామె బ్రత్యర్థి వాదమును ముక్కలు గొట్టును. అందుచే నాకవయిత్రి చెక్కు లెఱ్ఱవాటినచోఁ, బ్రతిపక్షుల గుండెలు బగులును. కాని రఘునాథభూపాలున కామె యాచెక్కులను జూడవలె నని యాకాంక్ష. అందుచే నాతఁడు బ్రతిదిన మేదో నెప మున మధురవాణిని నివాదమున కెసకొల్పును. రఘునాథ భూపాలుఁడు రామాయణమును దెనుఁగున రచించియుండెను. దానిని దన యాస్థానకవులచే సంస్కృతమునకుఁ బరివర్తింపఁ జేయనలెనని యా మహారాజునకు బుద్ధి పుట్టినది. కావల సినచోఁ దానే యా రామాయణమును సంస్కృతమునకు మార్చుఁగలఁడు. కాని, యా భూపాలున కది యొక వేడుక. ఆ రామాయణమును బరివర్తించుట కర్హురాలు మధుర వాణియే యనుటయు నాతఁ డెఱుఁగును. కాని యామెను వాదునకుఁ గివ్వింపవలెనని రఘునాథుని యాహ.

మఱుదినమున రఘునాథుఁడు 'లక్ష్మీవిజయము'నఁ గొలుపుచీత్రెను. ఆ సభాభవనమున కంతయు బంగారు తిగిడులు గప్పబడినవి. నడుమనడుమ ముత్తైముల జాలర్లు ప్రేలాడుచుండెను. ఆ నృపాలుని యాసనము రత్నస్థగితము. దాని కిఱువైపుల యావనాంగులు నిలచి చామరలు వేయు

చుండిరి. మహారాజున కెదుట కవులు, నాటకులు, బ్రాహ్మనులు, గరణములు గూర్చుండి యున్నారు. వారియందే యక్కడక్కడ గవయిత్రులు జక్కలలోని చంద్రబింబములై మెఱచుచుండిరి. మధురవాణికిమాత్ర మాకొలువున బ్రత్యేకాసనము. అది యంతయు రజతమయము. వెనుక భాగమున నాటరత్నములు జెక్కబడినవి. అని యామె పడ్చాపాపాండిత్యమును దెలుపుటకు. ఆమె యలవోకగా సభవైపు జూచుచుండెను. మధురవాణి కచ్చులనున్న పండితులు లొక్కయే లేను. ఆమె చూపులయందు స్త్రీ సహజమగు లాలిత్య మాధుర్యము లొకవైపు; పాండిత్య గర్వ మొకవైపు. నీని సమ్మేళనముచే ఆ కన్నుల కేంద్రకొత్త యుదము.

సభసంతయుఁ గలయజూచి రఘునాథ భూపాలుఁడనెను: “నేను రచించిన రామాయణమును సంస్కృతీకరింపఁగల వలెను లిందెవ్వరైన నున్నారా? ఆ రామాయణమును మూలమునందలి మెఱుగులు జెఱుపక గీర్వాణమునఁ బలికినచో నా వశ్యవాక్కులకు నిండుసభలో స్వర్ణాబిషేకము సేయుదును.”

సభలో గుజగుజ లారంభమైనవి. కాని, యెవరిని ‘మేము గావించు’మని పలుకు గుండెలు లేవు. రఘునాథ భూపాలుఁడు నామాన్యఁ డగు కవి గాఁడు. అతని చమత్కారములన్నిటిని సంస్కృతమునకు దింపఁగలవారెవ్వరు? ఒకవేళ నొప్పుకొన్నచో మధురవాణిదే యా యోగ్యుతి.

ఏమికారణమోకాని మధురవాణిగూడ రవ్వంతసేపు జలికనది గాను. “ఇకెవ్వరై నను నరేంద్రుని ప్రశ్నకు సమాదాన మిత్తురేమో!” యని యామె గాచుకొనియుండును.

ఉత్తరమునకై రవ్వంతసేపు నిదానించిన భూపాలుడు “ఆస్థానమున నట్టి ఘటికు లెవ్వరును లేనేలేరా?” యని నిరుత్సాహమున నన్నాడు.

చటుక్కున మధురవాణి లేచినది. ఆ లేచుట మెఱపు మెఱసినట్లే యుండెను. లేచిన వెంటనే యామె నవ్విసది. ఆ నవ్వునకు నభ్యుతెన్ని యర్థములనో తీసిరి. మధురవాణి యనెను: “మహారాజా! రఘునాథుని యాస్థానము పాండిత్యమునకు గొడ్డువోలేదు. ఆ యాస్థానమునందలి యొక స్త్రీ పండితాగ్రేసరులకు, కవితంతంసులకు జవాబు చెప్పగలదు.” ఆమె కనుబొమలు ముడివడినవి. ఆమె చెంప లెఱ్ఱవాతెను. ఆనిటలమునందలి చిఱు చెమటలతోఁ గస్తురిబొట్టు దడియెనది. రఘునాథుని రామాయణ కావ్యసౌందర్యమున న్నను అప్పటి యా మధురవాణిముఖ మందగించెను. రఘునాథుడు జిఱు నవ్వునవ్వి, యామెకుఁ గర్పూరతాంబూల మిచ్చినాడు.

కొన్ని మాసములలో మధురవాణి రామాయణమును సంస్కృతీకరించెను. రఘునాథుని యాస్థానమందలి పండితు లెల్లఱు దానిని బరీక్షించి, యంతకన్నను మెఱుంగుగఁ బరివర్తించుట యసాధ్యమన్నారు.

రఘునాథ భూపాలుడు మధురవాణికి స్వర్ణాభిషేకమును గావించెను. ఆ యభిషేకము గీర్వాణభాషాసరస్వతికేఁ చెసినట్లుండెను.

౧౧. దానవీరుడు పొట్టి శ్రీరాములు

భారతదేశచరిత్ర త్యాగుల చరిత్ర. మన దేశమున
దనేక త్యాగరసికులు బుట్టిరి. ఆదర్శములకై ధనధాన్యము
లను ద్యజించినవారు, సుఖములను విడచినవారు. సామ్రా
జ్యములను వదలినవారు మన చరిత్రలో గలరు. చరిత్రలో
బ్రాణదాన మొక విచిత్రమైన పద్ధతి. చాలకాలమునెనుక

దేవతలక్షేమమునకై 'దధిచి' తన ప్రాణదానమును గావించెను. అతనిని పురాణముగములోని మహాత్యాగిగా మనము జెప్పికొనుచున్నాము. పాపురమునకై ప్రాణదానమును గావించ 'శిని' సిద్ధపడెను. నాగకుమారునకై జీవ

ముల విడువఁ బూనినాఁడు జీమూతవాహనుఁడు. బౌద్ధ యుగమున నిట్టి దానము లెక్కువ. ఆధునిక యుగమున రాష్ట్రసిద్ధికై ప్రాణదాన మొనరించినవాఁడు శ్రీ పొట్టి శ్రీరాములు. ఇతఁ డాంధ్రుఁడు. అనఁగా నాంధ్రకులమునకు జ్యోతి యన్న నూట !

శ్రీరాములుగారు నెల్లూరు మండలమువారు. జవ్వల గిన్నె గ్రామము వారి జన్మస్థానము. వా రార్యవైశ్యులు. మొదటినుండియు సామాన్యమైన కుటుంబము. చిన్ననాటి నుండియు శ్రీరాములుగారు పినయవిధేయతలతో విద్య నేర్చిరి. విద్యకంటె నాతఁడు గుణసంపదపై దశ దృష్టి నెక్కువ కేంద్రీకరించెను. వారు ముదిరాసునందు 'శానిటరీ యింజనీరింగు' పరీక్షకుఁ జదివెరి. దానియందు గడతేటిన వెంటనే యుద్యోగమునఁ బ్రవేశించినారు. బొంబాయి యందు రైల్వే డిపార్టుమెంటున వారి యుద్యోగము.

ఇంతలో వారి జీవితమున మార్పు గల్గినది. వా రెంతయో ప్రేమించెడి భార్య మరణించెను. దానితో వారికి జీవితములోని యరుచి, అస్వాతంత్ర్యము గోచరించినది. భగవంతుని విధానములందున్న చిత్ర మట్టిది. ప్రపంచము సందలి యసారతను బోధించుట కితఁ డొక్కొక్క విషయమున నొక్కొక్క మార్గము నవలంబించును. కొండటికి, దీప్ర దారిద్ర్య మొసఁగి, వారిని మార్చును. కొండటికి సంతానము నివ్వఁడు. ఈ ప్రణాళికల నెప్పుడెప్పు డెవ్వరెవ్వరి విషయమున నడుపవలెనో యా భగవంతుని

కొక్కనికే తెలియును. శ్రీరాములుగారి జీవితమును ద్వ్యగ్రస్తముగా నొనరింపఁదలఁచిన భగవంతుఁడు వారి ప్రేమగ్రంథియగు భార్యను ద్వరగా దివ్యధామమునకుఁ బిలిచికొనెను.

నాటనుండి శ్రీరాములుగారు విరక్తులు. అనఁగా వారు గావిగుడ్డలను ధరింపలేదు. సన్యాసిని ప్రకటింపలేదు. వారు మనస్సుతో విరక్తులు. బాహ్యముగు వేషము అంతరికముగు ప్రవృత్తి కొక చిహ్నము మాత్రమే.

శ్రీరాములుగారు బితార్జితముగు నాస్తిపై నభిలాషను వదులుకొన్నారు. ఆస్తినంతయుఁ దమ యన్నదమ్ముల కొసఁగిరి. నాటనుండి వారేకాకులు. ఆహారవిహారములయం దత్యంతము నియమము గలవారు. గాంధీమహాత్ముని యాదేశ మందికొని శ్రీరాములుగారు 'సబర్కతీ' యాశ్రమమును జేరినారు. అప్పటినుండి వారు గాంధీమహాత్ముని యడుగుజాడలలో నడచిరి. వారి యజ్ఞ సమసరించి, రాజకోట, గుజరాతు మొదలగు చోటులలో మూఁడు నాల్గు సారులు సత్యాగ్రహ మొనరించినారు. కారాగార వాసమును బాగుగా ననుభవించిరి.

వారి జీవితవిధానము జాల మితమైనది. ఖద్దరు గోరంచుకమ్మి ధోవతులు ధరింతురు. పిడికెఁ డన్నమును, నియతముగు వేళకు భుజింతురు. పండుగలు పబ్బము లనెడు వృష్టి లేదు. ఎచ్చోటనైనను నిర్భీతిగ వారు దమ యభిప్రాయమును ప్రకటింతురు. ప్రకృతాశము వేయుట

వారు నేర్వని విద్య. ఆ నిర్భీతికిఁ గారణ మానలేకుండుట. స్వార్థబుద్ధిని వారు దరిజేరనివ్వరు. ఆగుణమును వారు నాగు బామువలెఁ జూచుచుండిరి. కాంతాకనకములపై దృష్టి శ్రీరాములుగారి కేనాఁడో తొలగిపోయినది. ఇక వారు గాక నికరమైన సన్యాసు లెవరు ?

గాంధీమహాత్ముని యుదారములగు నాశయములలో 'నిర్మాణ కార్యక్రమము' శ్రీరాములుగారికిఁ జాలఁ బ్రിയమైనది. వారు బ్రతిదినమును 'సూత్రయజ్ఞ' మాచరించెడు వారు. అనఁగా, మానముతో, భగవచ్చింతతో నూలు వడకుట. ఈ కార్యమునకు గాంధీమహాత్ముఁడు యజ్ఞత్వము నాపాదించెను. దానిని శ్రీరాములుగారు యజ్ఞమువలెనే యనుష్ఠించుచుండిరి. ప్రతిదినమును 'రామభజన' సేయుటయు వారి కార్యక్రమములం దొక్కటి. శ్రీరాములుగారి జీవితము రసికములగు నియమములతోఁ జాల సుందరమై యుండెను. ఆ సౌందర్యము స్వార్థపరులకుఁ దెలియనిది.

పొట్టి శ్రీరాములుగారికిఁ బ్రాణసమానమైనది 'హరిజన దేవాలయ ప్రవేశ' సమస్య. వా రెప్పుడును 'హరిజనులకు దేవాలయ ప్రవేశ మివ్వవలెను' అని వ్రాయఁబడిన యొక యట్ట నెడకుఁ దగిలించుకొని, నెల్లూరి వీధులలోఁ దిరుగుచుండెడివారు. ఆకాశమున భగ భగ ముండుచు నిప్పులు జెరిగుచున్న సూర్యుఁడు, క్రింద నా సూర్యుని వేడిమికిఁ గాలిన పెనమైన భూమి! అట్టి దుస్సహములగు

వేళలందును నెల్లూరి వీధులలోఁ గాలికిఁ జెప్పులు లేక, శిరస్సుపై 'ఛత్రీ' లేక తిరుగుచుండెడువాఁ డొక్కఁడే- పొట్టి శ్రీరాములు. అతని శరీరమునుండి చెమట లోడి కలు గట్టి పాటుచుండెడివి. ఎండకెండిన యా త్యాగధని శరీరము నల్లబాటి యుండెడిది. కాని యా కన్నులయం దేదియో యగమ్య మగు జ్యోతి! ఆ వెలుగు దపస్సుచేఁ గలుగును. శ్రీరాము లట్టి తపస్సు జేసెను. ఆ తపస్సు స్వార్థ పరులకుఁ జేయుటకు సాధ్యముగానిది.

ఈ గొప్ప సేవ కాలఁడు సమకాలికులనుండి పొందిన ఫలము బరిహాసము మాత్రమే. స్వార్థపరులైన లోకము మహాశయములను సామాన్యముగా గౌరవింపదు. ఎంతటి వానినైనను దమ పరిధిలోని కీడ్చి "వీనిలోఁ బ్రత్యేకత యేమియు లే"దనవలెననియే సామాన్య ప్రజ యావేదన. అందుచే వారు పొట్టి శ్రీరాములు నొక పిచ్చివానినిగాఁ జూచుచుండిరి. జీవితరంగమున నశఁ డొక పరాజితుడని వారి యాహ. తామేమో మహా ఘనులైనయట్లు! తమ కుటుంబమునకుఁ దా మన్నముబెట్టి పోషించుకొనుట యేగో యొక పెద్ద చరితార్థత యైనట్లు! అతని సందఱు హాస్య మాడెడువారఁట! ఇగిలింపులలో నాంధ్ర దేశ మందఱికంటె నాలుగాకు లెక్కువ చదివినది. శ్రీరాములుగా రీ వేళాకోళ ములను వినుటయే లేదు. వారి మన స్సేతాగ్రము. వారి జీవితము నియమబద్ధ మగు యంత్రము.

ఆంధ్రరాష్ట్రము గావలె నను సమస్య యీనాఁడు బుట్టినది గాదు. ఆ యుద్ధమమునకు సుమారు ముప్పది నలువది సంవత్సరముల వయస్సు. ‘భాషారాష్ట్ర సిద్ధాంతము’ మహాత్ముఁ డంగీకరించినదే. కాని మన నాయకులు ఒకరొక్కరు ఏకైక శూరులు. అందుచే నింతవఱకు వారందఱూక కట్టునకు రాలేదు. ఆంధ్రరాష్ట్రము సిద్ధింపలేదు. ‘కేంద్రప్రభుత్వము’నకు భాషారాష్ట్రములపై సంత యాదరము లేదు. వా రాంధ్రుల చిత్తప్రవృత్తి బాగుగ నెఱుఁగుదురు. “మీరందఱూకమాటకు వచ్చినచో మాదేమున్నది? వెంటనే రాష్ట్రము నొసంగుదు” మనుచుండిరి.

రాష్ట్రసమస్య శ్రీరాములుగారి దృష్టి నాకర్షించినది. గాంధీమహాత్ముని నాయకత్వమున వారు నేర్చిన విద్య యొక్కటే. అది సత్యాగ్రహము, ప్రాణదానము. అది సాంఘికమగు యుద్ధము. దానికిఁ గావలసిన సైన్య సామగ్రి యాత్మశక్తి యొక్కటియే. కాని, దాని బలమనంతము. అది కాలమును మార్చును; దేవతల నోడించును.

“ఆంధ్రరాష్ట్రము నిత్తు”మని కేంద్ర ప్రభుత్వము బ్రకటించువఱకు నిరాహారదీక్ష సాగింతు” నని శ్రీరాములు గారు నిశ్చయించుకొనిరి. ఈ వార్త పత్రికలలో ‘రింగు’మని మాఱుమోగినది.

శ్రీరాములుగారు మద్రాసులో బులుసు సాంబ మూర్తిగారియింట నిరాహారదీక్ష నారంభించినారు. దేశ

మెల్ల నట్లుడికినట్లుడికినది. అంధ్రనాయకులై కర్ణమై, నీతును జాలింపవలెనని వారిని కోరిరి. కాని శ్రీరాములుగారు “కేంద్ర ప్రభుత్వప్రకటనమగువఱకు జాలింప” నన్నారు. కేంద్ర ప్రభుత్వము జాగుజేసెను. శ్రీరాములుగారి భౌతికశక్తి యనువులు వీడెను. నాడు మద్రాసునగరమంతయు నొక డి శోక సముద్రము.

మరణానంతరము శ్రీరాములుగారి యాత్మ పక్షి తలుగఁ బనిచేసినది. ‘రాష్ట్రము’న కై దేశమున నసంత కల్లోలము జరిగెను. ‘కేంద్ర ప్రభుత్వము’ వెంటనే ‘రాష్ట్ర దానము’ను బ్రకటించినది. నేటి యాంధ్ర రాష్ట్రము శ్రీరాములుగారి ‘దయాబిక్ష.’

RAYALA NEETHI KATHALU

PART IV — STANDARD VI, FORM I

BY

PUTTAPARTHY NARAYANACHARYULU

Price As. 8

RAYALU & CO., CUDDAPAH

Branch: 32, Narayana Mudali St., Madras-1

14192